

SVENSKA KYRKANS REDOVISNING FÖR ÅR 2011 ANGÅENDE
DET KYRKLIGA KULTURARVET OCH ANVÄNDNINGEN AV DEN
KYRKOANTIKVARISKA ERSÄTTNINGEN

SVENSKA KYRKANS REDOVISNING FÖR ÅR 2011

ANGÅENDE DET KYRKLIGA KULTURARVET OCH ANVÄNDNINGEN AV DEN KYRKOANTIKVARISKA ERSÄTTNINGEN

Svenska kyrkans rapport till Kulturdepartementet

INNEHÅLL

KYRKLIGT KULTURARV EN ANGELÄGENHET FÖR ALLA	7
ÅRET SOM GÅTT	9
FAKTA OM DET KYRKLIGA KULTURARVET	12
KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2011	15
MÅL FÖR ARBETET MED DET KYRKLIGA KULTURARVET	
OCH KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING	15
ÖVERSYNEN AV VILLKOR FÖR KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING	15
FÖRDELNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING	16
FÖRBRUKNINGEN AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING	17
EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BETYDELSEN AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING	18
UTVECKLING AV METODER FÖR KVALITETS- STÄRKNING OCH EFFEKTBEDÖMNING	21
STRATEGISKA FRAMTIDSFRÅGOR	25
OMVÄRLDSANALYS	25
STRATEGIER OCH AKTIVITETER	26
FÖRVALTNINGEN AV DET KYRKLIGA KULTURARVET I EN FÖRÄNDERLIG OMVÄRLD	29
STRATEGISKT ARBETE UNDER 2011	29
SAMRÅD OCH SAMVERKANSFORMER	31
FÖRÄNDRINGAR I SVENSKA KYRKANS KYRKOBYGGNADSBESTÅND 2000–2011	34
FÖRDELNING OCH FÖRBRUKNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2011	39
BILDGALLERI	42

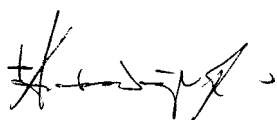
KYRKLIGT KULTURARV

en angelägenhet för alla

GENOM SIN NÄSTAN 1000-åriga historia, sin rikstäckande organisation och verksamhet förvaltar Svenska kyrkan en betydande del av landets lokala, regionala och nationella kulturarv. Svenska kyrkans församlingar äger och förvaltar tusentals kulturhistoriskt värdefulla kyrkor och kulturmiljöer för vilka församlingarna bär ett stort ansvar att underhålla, göra dem tillgängliga samt ta till vara det breda folkliga engagemang som finns för miljöerna.

Svenska kyrkan står med all sannolikhet inför stora framtida förändringar med medlemsminskning och betydande strukturomvandlingar. Utvecklingen mot ett mångfaldigt, individualiserat och urbaniserat postindustriellt samhälle beror på långsiktiga globala trender som Svenska kyrkan inte kan eller har mycket liten möjlighet att påverka. Däremot ger denna samhällsutveckling konsekvenser för kyrkan och det kyrkliga kulturarvet som kan och måste hanteras. Svenska kyrkan har påbörjat arbetet med strategier och handlingsplaner med fokus på proaktivt kulturarvsarbete, förnyade former för samverkan och ständigt omprövning och utveckling av verksamheten.

Svenska kyrkan lämnar följande redovisning till regeringen angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen för år 2011. Den kyrkoantikvariska ersättningen går till Sveriges största sammanhållna kulturarv och innebär en kompensation för det ansvar Svenska kyrkan tar genom bestämmelserna i Kulturminneslagens fjärde kapitel. Detta kulturarv är en angelägenhet för alla och en resurs för kyrka och samhälle som ska bevaras, användas och utvecklas. Den kyrkliga kulturarvsförvaltningen och den kyrkoantikvariska ersättningen är viktiga redskap i detta arbete.

ANDERS WEJRYD
Ärkebiskop och ordförande i
kyrkostyrelsen

HELÉN OTTOSSON LOVÉN
Generalsekreterare

ÅRET som gått

2011 HAR VARIT ett händelserikt år då arbetet med det kyrkliga kulturarvet och den kyrkoantikvariska ersättningen har fått rik bevakning i såväl rikstäckande som lokal media. Intresset för kulturarvsfrågorna och de diskussioner som pågår visar det stora allmänna engagemanget för kyrkorna och de kulturvärden som är förknippade med dem. De mest glädjande nyheterna i arbetet med kyrkoantikvarisk ersättning har dock fått mindre uppmärksamhet i media. Under året bröts två negativa trender genom att både volymen av projektansökningar och förbrukningstakten av kyrkoantikvarisk ersättning ökade efter att ha minskat under flera år. Av 2011 års övriga händelser kommer de viktigaste att tas upp nedan, men först något om det övergripande utvecklingsarbete som pågår.

Under 2011 har en översyn av villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning pågått. Syftet är att skapa tydligare och mer transparenta villkor som tillämpas lika över landet. Det har också ingått att se över Svenska kyrkans mål för ersättningen och kulturarvsarbetet och göra målen mer tidsenliga efter dagens förhållanden. När den kyrkoantikvariska ersättningen skrevs in i Kulturminneslagen i regeringens proposition 1998/99 verkade Svenska kyrkan i ett samhälle med andra förutsättningar. Till följd av den accelererande utvecklingen mot ett mångfaldigt, individualiserat och urbaniserat samhälle kommer det kyrkliga kulturarvet och synen på detta att förändras i takt med att kyrka och samhälle förändras. Ambitionerna har varit att i målformuleringarna betona att kulturarvet är dynamiskt, att det ska ses som en helhet och att det innefattar såväl materiella som immateriella aspekter. I enlighet med regeringens proposition *Tid för kultur* år 2009 formuleras det övergripande målet som att det kyrkliga kulturarvet ska bevaras, användas och utvecklas. Synen på de kyrkliga kulturminnena som dynamiska kulturarv och resurser för samhälle och kyrka, får dock inte förväxlas med att kyrkoantikvarisk ersättning skulle kunna gå till bedrivande eller utveckling av Svenska kyrkans grundläggande verksamhet. Ersättningen är ett stöd till det kyrkliga kulturarvet och dess kulturhistoriska värden och ska endast gå till detta.

Förslaget till reviderade villkor har remitterats till stift, länsstyrelser och Riksantikvarieämbetet under våren 2012 och beräknas, efter beaktande av de synpunkter som inkommit, kunna antas av kyrkostyrelsen under året.

I arbetet med villkoren har behovet av en ökad samsyn i användning, fördelning och prioriteringar i hanteringen av ersättningen och det kyrkliga kulturarvet visat sig allt tydligare. De reviderade villkoren och åtföljande handbok är viktiga redskap för utvecklingen av en, för samhälle och kyrka, gemensam syn på målen för arbetet med det kyrkliga kulturarvet. Sannolikt behöver även en mer övergripande plattform, eller en rekommendation, utvecklas för arbetet med det kyrkliga kulturarvet. Denna bör utgå från den statliga kulturpolitiken, Svenska kyrkans styrdokument, internationella kulturarvskonventioner och andra relevanta dokument samt den praxis som finns i Sverige. Detta kan vara ett inomkyrkligt dokument för de förvaltande enheterna, stiftet och den nationella nivån. Förhoppningsvis kan på sikt även delar av eller hela kulturarvssektorn vara delaktiga i att ta fram eller ansluta sig till rekommendationen. Ett arbete för att undersöka behov och möjligheter i att utarbeta ett kulturarvsdokument påbörjades under 2011 och kommer att fortsätta under 2012.

Under 2011 har kontroll och uppföljningar stärkts av samtliga projekt som finansieras med kyrkoantikvarisk ersättning. Resultatet av detta visade sig i en procentuellt sett mycket god förbrukning av beslutade medel. Den negativa trenden att rekvireringen av kyrkoantikvarisk ersättning minskat under flera år har därmed brutits. Under året förbereddes även den utredning som ska fortsätta att utveckla uppföljningsarbete och kontroll, se över systemet för och handläggningen av ersättningen på alla nivåer samt utveckla metoder för bedömning av ersättnings effekter. Arbetet pågår under hela 2012.

Vikten av att utveckla uppföljning och kontroll visade sig i den granskning av intern styrning och kontroll avseende hanteringen av kyrkoantikvarisk ersättning inom Visby stift som kyrkokansliet lät utföra under våren 2011. Under granskningen framkom brister i samtliga led i hanteringen av ersättningen.

I väntan på genomförandet av nödvändiga åtgärder, så att arbetet med kyrkoantikvarisk ersättning ska kunna ske i enlighet med gällande villkor, avslogs därför, med undantag för delfinansiering av en stiftsantikvarie, samtliga ansökningar om kyrkoantikvarisk ersättning från Visby stift för år 2012. Granskningen i sig, de problem den lyfte fram och kyrkostyrelsens beslut blev mycket uppmärksammade i gotländska media och även regionalt och nationellt.

En annan fråga som fick mycket utrymme i press och radio var den debattartikel av förre domprosten H B Hammar som publicerades 2 oktober i Svenska Dagbladet under rubriken *Dags att riva svenska kyrkor*. Denna gick i korthet ut på att Svenska kyrkan har för många kyrkobyggnader och att de övertaliga kyrkorna borde rivas eller till och med sprängas i luften. Artikeln fick mycket uppmärksamhet i andra media och över tusen kommentarer i tidningens internetupplaga, vilken visar allmänhetens stora engagemang i frågan. Kyrkokansliet fick tillfälle att bemöta artikeln med en replik i Svenska Dagbladet, under rubriken "Kyrkorna tillhör alla" samt att diskutera frågan med H B Hammar i direktsändning i Studio 1 i Sveriges Radio.

Under året fick också det ökande antalet stölder av kopparplåt som drabbade många församlingskyrkor stor uppmärksamhet i media. Till följd av kraftigt stigande kopparpriser stals inte bara lättillgängliga delar, som muravtäckningar och stuprör, utan även delar av taken. Detta ledde till omfattande skador på byggnaderna och även vattenskadorna till följd av skyfall på oskyddade takkonstruktioner. Kyrkokansliet gick under hösten ut med ett pressmeddelande med önskemål om nationella insatser från såväl polis som Riksantikvarieämbetet för att förebygga och hantera problemet med kopparstölder. Svenska kyrkan ingår nu i flera säkerhetssamarbeten, med bland annat nämnda myndigheter, där dessa frågor diskuteras.

Ett viktigt arbete som kan ha stor inverkan på den kyrkliga kulturarvsförvaltningen är Svenska kyrkans strukturutredning, vars betänkande *Närhet och samverkan* lades fram under våren 2011. Ett av flera omfattande förslag var att förvaltningen av kyrkobyggnader och kyrkliga inventarier borde övergå till stiftet. Detta skulle enligt betänkandet börja gälla 1 januari 2015. Efter att förslaget blivit känt märktes tendenser i vissa stift att de ekonomiska enheterna ville avvakta med projektansökningar, sannolikt i väntan på att förvaltningsansvaret skulle gå över till stiftet. Detta framstod i ett nationellt perspektiv som mycket olyckligt i en situation då ansökningarna under några års tid legat på en relativt låg nivå och att projektens genomförande och rekvisering av kyrkoantikvarisk ersättning visat en vikande trend. Till 2013 hade dessutom kyrkostyrelsen, för att förbruka en del av det ackumulerade överskottet av kyrkoantikvarisk ersättning, beslutat att höja anslaget från 460 till 500 miljoner kronor. Kyrkokansliet och stiftet gick därför ut med information till enheter och församlingar om vikten av många och goda ansökningar för 2013 och att det för detta år dessutom finns mer pengar att fördela. Som en följd av budskapet blev istället 2011 ett rekordår i inkomna ansökningar för ramår 2013 från de ekonomiska enheterna till stiftet med över 1,1 miljarder kronor. Den större volymen ansökningar kommer förmodligen att stärka den sammanlagda kvaliteten i de projekt som beslutas för ramår 2013.

Slutsatser som kan dras av det gångna årets händelseutveckling är vikten av att ha effektiva rutiner för kontrollerande och uppföljande arbete. Den visar också att beredskapen måste vara hög för hur långsiktiga samhällsförändringar och oförutsedda händelser kan påverka kulturarvsförvaltningen. Under 2012 kommer därför fokus att ligga på strategisk utveckling av verksamheten för att möta de förändringar som Svenska kyrkan och samhället ständigt genomgår.

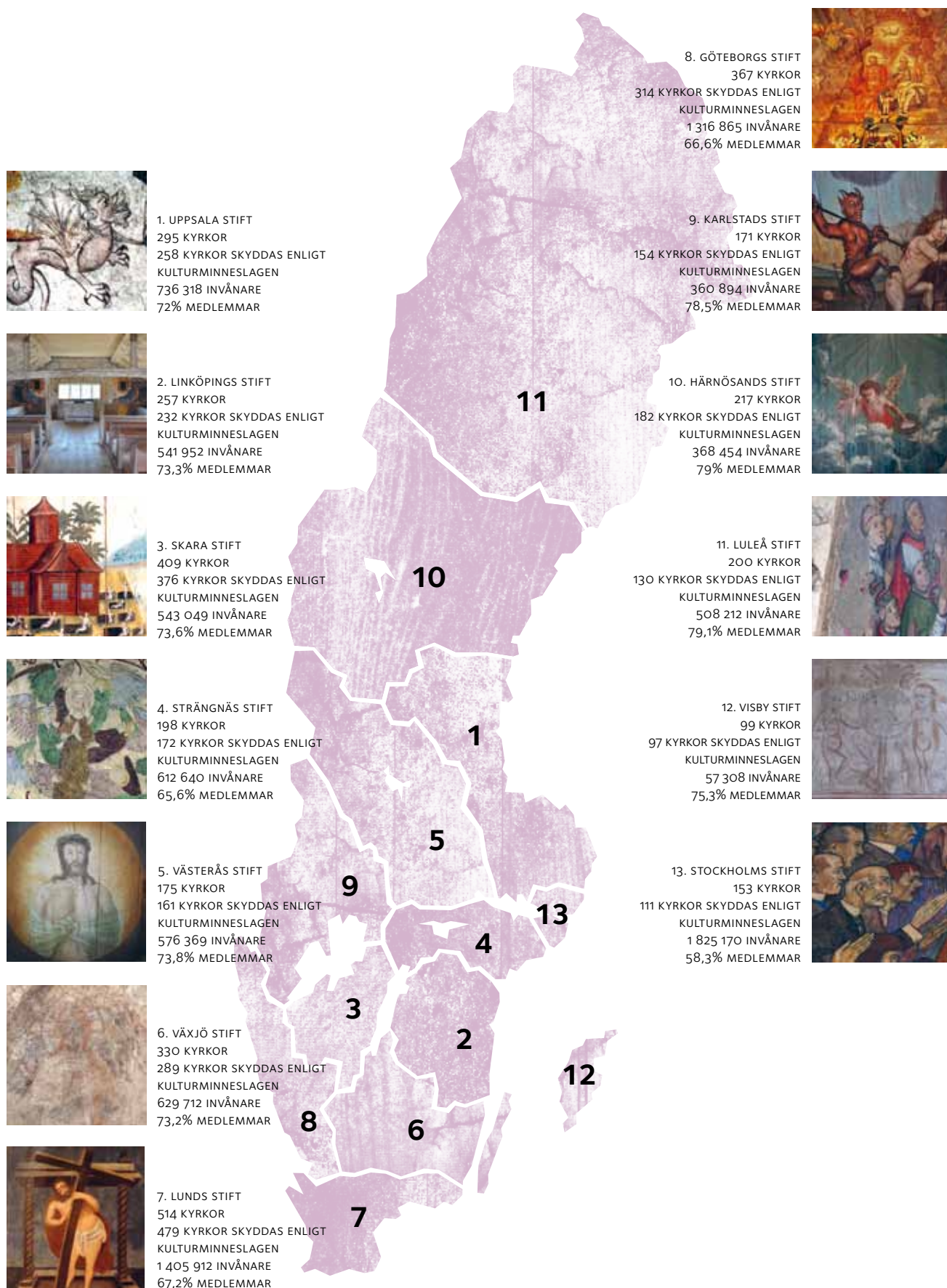

FAKTA OM det kyrkliga kulturarvet

- Svenska kyrkan har 6,5 miljoner medlemmar, vilket utgör 69 procent av befolkningen. I kyrkans 13 stift varierar andelen medlemmar mellan 58 och 79 procent.
- Under ett år firas drygt 430 000 gudstjänster med mer än 17 miljoner deltagare (2010*). En tredjedel av gudstjänsterna är dop, konfirmationer, vigslar och begravningar.
- Svenska kyrkan bestod 2011 av 1 456 församlingar. Församlingarnas uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning och utöva diakoni och mission.
- I december 2011 uppgick det totala antalet kyrkobyggnader till 3 385. 2 955 kyrkobyggnader omfattas av tillståndsplikt enligt Kulturminneslagen, 4 kapitlet. Av dessa är 115 uppförda efter 1940 och således förda till denna kategori genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet enligt Kulturminneslagen, 4 kapitel, § 4. Sådana beslut har fattats för 35 kyrkor efter relationsändringen år 2000.
- Under perioden 2000–2011 har 17 nybyggda eller nyinvidga kyrkor tillkommit.
- Antalet kyrkobyggnader underställda den särskilda tillståndsprövningen i Kulturminneslagen har ökat under perioden 2000–2011 med 22 kyrkor.
- Under perioden 2000–2011 har 58 kyrkor tagits ur bruk varav 22 omfattas av tillståndsplikt. Av kyrkorna som omfattas av tillståndsplikt har de flesta (16) sålts till annan ägare, varav 3 till annat trossamfund.
- Kyrkobyggnadernas öppethållande har inte förändrats i någon nämnvärd grad under 2011. Andelen kyrkobyggnader öppna mer än 200 dagar per år var 2011 33 procent. Andelen kyrkobyggnader öppna mindre än 5 timmar per dag eller inte öppna alls var 2011 18 procent.

*Uppgifter för år 2011 finns i juni 2012.

Se vidare sidorna 34–38 Förändringar i Svenska kyrkans kyrkobyggnadsbestånd perioden 2000–2011.

KYRKOANTIKVARISK ersättning 2002–2011

MÅL FÖR ARBETET MED DET KYRKLIGA KULTURARVET OCH KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Nedanstående målskrivning är en bearbetad version av den ursprungliga i *Villkor och allmänna råd för kyrkoantikvarisk ersättning* från 15 mars 2002. Målskrivningen utgör en del av de reviderade villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning som kommer att antas och träda i kraft under 2012.

Det kyrkliga kulturarvet tillhör alla. Genom den kyrkoantikvariska ersättningen bidrar hela befolkningen till den långsiktigt hållbara förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet.

Ersättningen är statens kompensation för det ansvar Svenska kyrkan tar genom bestämmelserna i Kulturminneslagen. Den kyrkoantikvariska ersättningen är avsedd för kostnader i arbetet med att upprätthålla och tillgängliggöra de lagskyddade kyrkomiljöernas kulturhistoriska värden.

Ersättningen ska fördelas så att de kyrkliga kulturhistoriska värdena förvaltas och tillgängliggörs på ett långsiktigt hållbart vis och att därigenom största möjliga kulturarvsnytta uppnås. Detta förutsätter en aktiv planering och noggrann uppföljning på Svenska kyrkans alla nivåer, samt en väl fungerande samverkan mellan Svenska kyrkan och kulturmiljösektorns övriga företrädare.

STÖRSTA MÖJLIGA KULTURARVSNYTTA

Det kyrkliga kulturarvet och dess värden är en samhällsresurs som ska bevaras, användas och utvecklas. Den kyrkliga kulturarvsförvaltningen och den kyrkoantikvariska ersättningen är viktiga redskap i detta arbete. Målet är att ersättningen ska användas så att förvaltningen sker långsiktigt hållbart med största möjliga nytta för de kulturhistoriska värdena i det kyrkliga kulturarvet omfattar. All fördelning och användning av medlen ska bidra till att uppfylla detta mål. Goda kunskaper, planering och framförhållning är förutsättningar för att kunna åstadkomma största möjliga kulturarvsnytta. Målet kan sägas vara uppnått när kulturarvsförvaltningen är så långsiktig att den helt övervägande delen av ersättningen går till planerade förvaltningsåtgärder.

KYRKORNA SKA VARA ÖPPNA OCH TILLGÄNGLIGA

Kyrkorna och deras kulturhistoriska värden ska vara tillgängliga för alla. Svenska kyrkans strävan är att kyrkorna ska vara öppna och tillgängliga i minst samma utsträckning som vid relationsändringen mellan stat och kyrka 1 januari 2000.

FÖRSTÅELSE OCH RESPEKT I SAMVERKAN

Kulturarvet är av stor vikt för Svenska kyrkan. Det kyrkliga bruket är en väsentlig del av det kulturhistoriska värdet i detta kulturarv. För att vara fortsatt levande och angelägna behöver därför kyrkorna kunna förändras i takt med tiden och med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena.

En förtroendefull samverkan mellan Svenska kyrkan och kulturmiljösektorns företrädare skapar förståelse och respekt för varandras roller och ansvar. Genom samverkan skapas möjligheter att kraftfullt anta framtida utmaningar i förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet. Den centrala och de regionala samrådsgrupperna är viktiga arenor för sådan samverkan.

ÖVERSYNEN AV VILLKOR FÖR KYRKO- ANTIKVARISK ERSÄTTNING

Sedan hösten 2010 pågår en översyn av villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning och en kvalitetsstärkning av handläggningen av ersättningen på den nationella nivån och stiftsnivå. Syftet är att skapa tydligare och mer transparenta villkor som tillämpas lika över landet med mer enhetliga prioriteringar och fördelningar till de kyrkoantikvariska projekten. Översynen sker i bred samverkan med representanter från olika nivåer inom Svenska kyrkan och representanter för kulturmiljövården. Under 2011 har ett förslag till reviderade villkor utarbetats vilket i början av 2012 remitterats till samtliga stift, länsstyrelser och Riksantikvarieämbetet.

Revideringen av villkoren har bland annat inneburit en större tydlighet och enhetlighet i villkorstexten. Allmänna råd och riktlinjer har lyfts ut ur de befintliga villkoren och utvecklats i en handbok för handläggningen. I översynsarbetet har

målsättningen för arbetet med det kyrkliga kulturarvet och kyrkoantikvarisk ersättning setts över och förtydligats. Utgångspunkten i målskrivningen är dels att Svenska kyrkan ska kompenseras för de inskränkningar som skyddet enligt Kulturminneslagen ger i förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet dels kravet på upprätthållande och tillgängliggörande av kulturvärden. Vidare behövs långsiktig planering och förvaltning av kulturvärdena och att arbetet sker i god samverkan mellan Svenska kyrkan och kulturmiljövärden. Begreppet största möjliga kulturarvsnytta har i de reviderade villkoren ersatt det tidigare begreppet bästa möjliga bevarandeeffekt som övergripande mål för fördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning.

Förslaget till reviderade villkor har remitterats till stift, länsstyrelser och Riksantikvarieämbetet under våren 2012 och planeras antas och träda i kraft under andra hälften av 2012. Parallellt med revideringsarbetet pågår ett fördjupningsarbete som innebär framtagande av riktlinjer för ersättningsnivåer och prioriteringar i fördelningen av ersättningen. Vid utgången av 2012 kommer en första version av handboken för arbetet med kyrkoantikvarisk ersättning att vara klar.

FÖRDELNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

OBJEKT OCH ÅTGÄRDER BERÄTTIGADE TILL KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Kyrkoantikvarisk ersättning får beviljas till kulturhistoriskt motiverade kostnader för förvaltning av egendom som är skyddad enligt 4 kap. Kulturminneslagen. För kyrkobyggnader enligt denna definition har 1 745 miljoner kronor utbetalats av kyrkoantikvarisk ersättning och för kyrkliga inventarier har 186 miljoner kronor utbetalats under perioden 2002–2011.

Ersättning får beviljas till kyrkliga kulturminnen enligt ovan för kulturhistoriskt motiverade kostnader vid vård- och underhållsåtgärder som ingår i en långsiktig vård- och underhållsplan. Ersättning får även beviljas till utredningar och projekteringar som förbereder, underlättar och förbättrar förutsättningarna för vård och underhåll, anpassade lösningar för tekniska installationer samt för skadeförebyggande åtgärder. Vidare får ersättning beviljas till åtgärder för förbättrad förvaring och skydd av kulturhistoriskt värdefulla inventarier. I samband med vård- och underhållsåtgärder får ersättning utgå för informationsinsatser. Totalt har 1 608 miljoner kronor av kyrkoantikvarisk ersättning utbetalts under perioden 2002–2011 för vårdinsatser, 38 miljoner kronor för projekteringsinsatser och 326 miljoner kronor för skadeförebyggande insatser.

Ersättningen får även beviljas till planeringsinsatser såsom vård- och underhållsplanering i församlingar och mer övergripande såsom stiftsövergripande eller nationellt angelägna kunskapsunderlag, så kallade stiftsprojekt och nationella projekt. Dessa projekt syftar till att ta till vara och tillgängliggöra de kulturhistoriska värdena hos de kyrkliga kulturminnena.

Totalt har 323 miljoner kronor av kyrkoantikvarisk ersättning utbetalts till inventerings-, planerings- och informationsinsatser inom församlingar och stift.

SAMRÅD MELLAN STIFT OCH LÄNSSTYRELSE OM TILLSTÅND ENLIGT KULTURMINNESLAGEN, PRIORITERING OCH ERSÄTTNINGSNIVÅER

Diskussioner om prioritering och ersättningsnivåer för fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning sker kontinuerligt genom samråd och löpande kontakter mellan Svenska kyrkan och kulturmiljövärden.

Varje ramår remitteras församlingarnas ansökningar av stiftet till respektive länsstyrelse för bedömning av i vilken grad de enskilda projekten kan stödjas av ersättningen genom angivande av procentsats, åtgärdens prioritet ur kulturmiljösynpunkt, om åtgärden är tillståndspliktig och om tillstånd har beviljats. I de fall flera länsstyrelser ingår i ett stift är det av vikt att länsstyrelserna i så hög grad som möjligt samordnar sina bedömningar. Motivet till detta är naturligtvis att församlingarnas ansökningar ska behandlas lika oavsett vilket län de tillhör.

I beräkningsgrunden för kyrkoantikvarisk ersättning beaktas länsstyrelsernas yttranden och stiftens bedömningar avseende dels arbetenas tillåtlighet enligt Kulturminneslagen, deras prioritet och även det belopp som skulle kunna anses som högsta belopp för en antikvariskt motiverad ersättning. I flera fall har stift och länsstyrelser lämnat en gemensam prioritering och gemensamt angivit lämplig procentsats. I andra fall har ansökningar varit så komplicerade att det varit svårt för länsstyrelserna att ange en entydig prioritet och procentsats. Vissa stift redovisar en avvikande syn mot länsstyrelserna i prioritering och beloppsbedömning. I några stift gäller det enstaka objekt där en annan syn märks, eller där stiftet korrearer yttranden från länsstyrelserna. I huvudsak kan sägas att diskrepanserna inte visar på djupgående skillnader i bedömning utan att det handlar om skillnader i bearbetningen av länsstyrelsernas bedömningar. Dock finns en skillnad mellan stiftens vilket indirekt också blir en skillnad mellan länsstyrelserna vad gäller variationen av andelen högsta prioritet, akuta eller ytterst angelägna åtgärder i ansökningarna. Variationen mellan stiftet i andelen högsta prioritet varierar, från 11 procent till 84 procent.

I de fall då tillstånd enligt Kulturminneslagen krävs för åtgärder som ska finansieras av kyrkoantikvarisk ersättning är det viktigt att länsstyrelsens tillstånd inhämtas så tidigt som möjligt i processen så att arbeten som inte kommer att beviljas tillstånd av länsstyrelsen sorteras ut ur beräkningsunderlaget för kyrkoantikvarisk ersättning. Erfarenheten visar dock att det ofta är svårt för församlingarna att hinna ta fram fullgoda ansökningshandlingar för tillståndsprövning parallellt med att åtgärderna kostnadsberäknas och budgeteras. Likaså kan tillståndsprövningen försenas beroende på bemanningsgrad och ärendebelastning inom länsstyrelserna.

I beredningen av kyrkoantikvarisk ersättning för ramår 2012 noterades stora skillnader i Växjö stifts och berörda länsstyrelsernas bedömningar av ersättningsnivå. Skillnaden låg

i att stiftet för 28 projekt hade angett prioritet 1 och 2 och att länsstyrelserna för samma projekt angett ”avstyrks tillstånd saknas”. Kyrkokansliet bedömde att flera av dessa projekt var angelägna och delar av det ansökta beloppet mycket väl kunde komma ifråga för kyrkoantikvarisk ersättning. Men det var inte tillfredsställande att förutsättningarna för så många och i flera fall mycket stora projekt inte hade utretts tydligare innan ansökan skickats in. För att möjliggöra att åtgärderna ändå skulle kunna genomföras rekommenderade kyrkokansliet Växjö stift att göra en tilläggsansökan för dessa projekt efter nytt samråd med länsstyrelserna. Efter utökat samråd beviljades Växjö stift 10,2 miljoner kronor i kyrkoantikvarisk ersättning.

Bristen i samsyn mellan Växjö stift och berörda länsstyrelser inför beslut om ramfördelning 2012 har aktualiserat behovet av nationella riktlinjer och rekommendationer för länsstyrelser och stift. Detta är en prioriterad fråga i kyrkokansliets pågående arbete med översynen av villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning och i samtal med kulturmiljövården.

KOSTNADER FÖR KULTURHISTORISKT MOTIVERADE VÅRD- OCH UNDERHÅLLSÅTGÄRDER

Kostnader för kulturhistoriskt motiverade vård- och underhållsåtgärder på kyrkliga kulturminnen får stödjas med kyrkoantikvarisk ersättning med en andel av kostnaden för åtgärden. Hur hög andel av kostnaden som får ersättas styrs av åtgärdens karaktär, kulturarvsnyttan med åtgärden samt av den förvaltande församlingens kulturarvsansvar.

Det tidigare använda måttet på långsiktigt behov av medel i de olika stiftet är antalet skyddade kyrkor per stift. Av intresse är också att ta hänsyn till kyrkornas storlek och yta i kvadratmeter skyddad kyrka. Dessa två mått är i stort sett samstämmiga på stiftsnivå. Andelen av antal skyddade kyrkor respektive av kvadratmeter skyddad kyrka skiljer sig som mest med 3 procent, vilket gäller Skara stift där kyrkorna genomsnittligt är jämförelsevis små.

De stift som beviljats höga ersättningsbelopp är de som fortfarande ansöker mest och skillnaderna har inte utjämnats med tiden. Åtgärder måste således till om målet att nå en jämnare fördelning i förhållande till kulturvärdena ska kunna uppnås. Ramåren 2002–2012 har som högst beviljats 7 384 konor per kvadratmeter i Visby stift och som lägst 1 482 i Lunds stift. Övriga stift ligger mellan 1 540 och 3 802.

FÖRBRUKNINGEN AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Av de 2 820 miljoner kronor (2 360 miljoner kronor, 2010) som staten anslagit i kyrkoantikvarisk ersättning för perioden 2002–2011 hade 2 303 miljoner kronor (1 871 miljoner kronor, 2010) betalats ut och 517 (489 miljoner kronor, 2010) återstod vid 2011 års utgång. Därmed hade vid 2011 års utgång 81,7 procent, (79,3 procent, 2010) av anslaget 2002–2011 förbrukats. Ramperioden är på två år, vilket innebär att

det först är under första kvartalet 2013, med eventuella förlängningar av ramen, som man kan sluta sig till den faktiska förbrukningen för perioden 2002–2011.

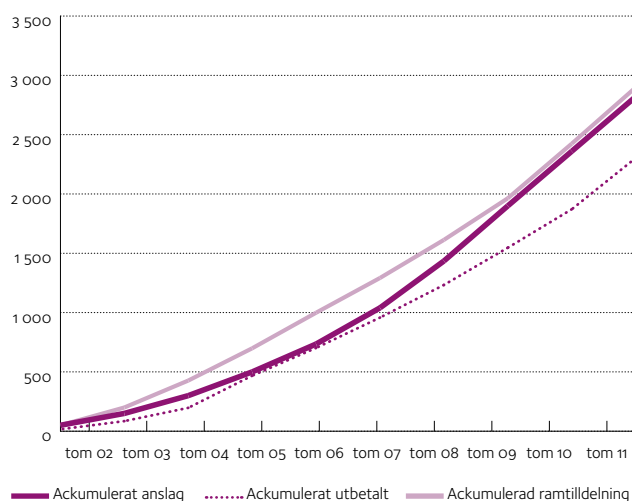
DIAGRAM 1

(Tusen kronor)

Anslag, ansökt av församlingar/samfälligheter, ramansökt, beviljat och utbetalt belopp kyrkoantikvarisk ersättning 2002–2013.

DIAGRAM 2

Utnyttjandet av kyrkoantikvarisk ersättning ackumulerat 2002–2012. Utbetalt belopp anges enligt bokslut och uppgår till 2303 miljoner kronor.

Förbrukningstakten av kyrkoantikvarisk ersättning är vid utgången av 2011 något högre än tidigare år. Dock finns fortfarande tendenser till eftersläpningar i medelsförbrukningen. Detta beror dels på de ekonomiska enheternas bristande förmåga till egenfinansiering, dels på att en kontrollstation skulle ske 2009 och att det därför inte funnits beslut om hur stor tilldelningen av medel skulle bli för år 2010 förrän genom riksdagsbeslut i december 2009. En överteckning av det statliga anslaget skedde medvetet under åren 2003–2006. Då besked dröjde om hur stort det statliga anslaget från 2010 skulle

bli skedde en mot överteckningen motsvarande sänkning under åren 2008–2009. Detta för att förbrukningen 2002–2009 skulle gå jämt ut med anslaget. När kyrkostyrelsen i juni 2009 beslutade om ramfördelning för 2010 fanns ännu inget besked från staten om anslagets kommande storlek. Ramen sattes då till det tidigare beslutade slutbeloppet 460 miljoner kronor med förbehållet att om statens anslag blev annorlunda skulle beloppet räknas om.

Under sista kvartalet 2011 och första kvartalet 2012 har eftersläpningen av medelsförbrukningen minskat bland annat på grund av en översyn och kvalitetsstärkning av handläggningsrutinerna på den nationella nivån i relation till stift och församlingar.

Se vidare sidorna 39–41 Fördelning och förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002–2011.

EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BETYDELSEN AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Som ägare av det största sammanhållna kulturarvet i landet har Svenska kyrkan ett stort förvaltningsansvar för värden av dess kulturhistoriska värden. I detta arbete är kyrkoantikvarisk ersättning ett viktigt instrument och av ekonomiskt stor betydelse. Ersättningen utgör cirka en tredjedel av kostnaden för underhåll av och investeringar på kyrkobyggnaderna.

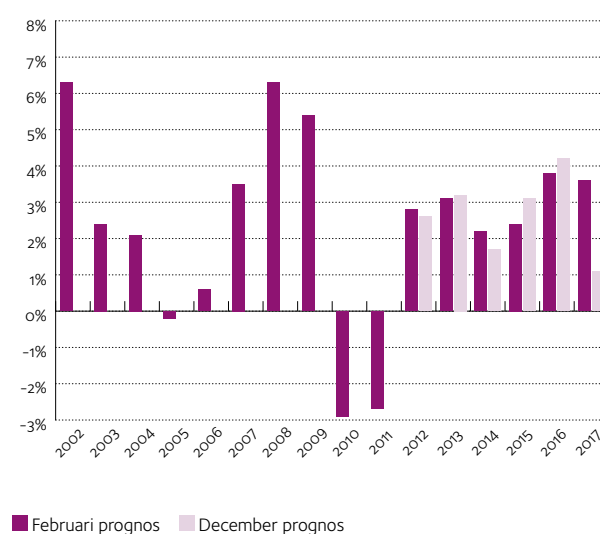
Ersättningen möjliggör i många fall att kulturhistoriskt motiverade åtgärder kan genomföras. Församlingarnas successivt försämrade ekonomiska situation gör att det i flera fall saknas ekonomisk bärkraft och möjlighet till den egenfinansiering som krävs vid beviljandet av kyrkoantikvarisk ersättning. Sammanlagt för de projekt – även stiftens egna – som avslutats 2002–2011 har ersättning i genomsnitt betalats ut med 50 procent av den totala redovisade kostnaden. För vårdinsatser är motsvarande siffror 46 procent och för skade- förebyggande åtgärder 54 procent.

SVENSKA KYRKANS FÖRSAMLINGARS OCH SAMFÄLLIGHETERS EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR 2010 OCH FRAMÅT

Församlingars och samfälligheters huvudsakliga finansiering av den egna verksamheten sker genom kyrkoavgiften. Under 2010 steg församlingarnas intäkter. Bland annat bidrog kyr-

koavgiften till denna ökning av intäkterna med 5,4 procent som följd av den goda sysselsättningen under större delen av 2008. Ökningstakten på intäkterna minskade dock 2010 jämfört med året innan; 2009 var ökningstakten högre både vad gäller kyrkoavgifter och andra intäkter. Nivån på 2010 års kyrkoavgiftsintäkt är den största någonsin. För 2011 och 2012 har dock stora intäktsbortfall avseende kyrkoavgiften kunnat konstateras på grund av finanskrisen med påföljande lågkonjunktur för några år sedan. Troligtvis kommer en återhämtning av nivån på kyrkoavgiftsintäkten att kunna börja ske först 2014. 2010 års höga nivå på kyrkoavgiftsintäkten bedöms dock inte kunna upprepas i framtiden.

DIAGRAM 3

Årlig förändring av kyrkoavgiftsintäkten (inklusive slutavräkning, exklusive begravningsavgift).

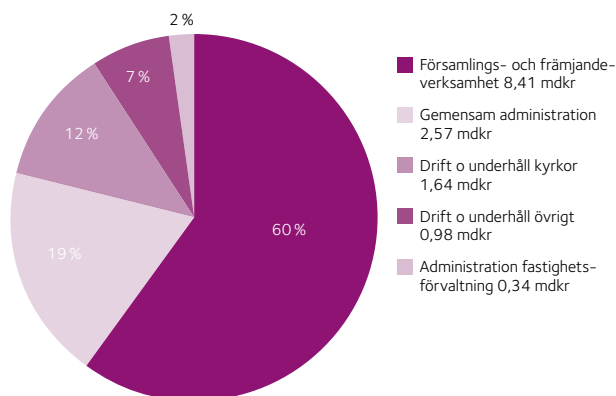
Kostnaden för fastighetsförvaltningen, då intäkter såsom hyresintäkter och erhållen kyrkoantikvarisk ersättning avdrags, var under 2010 totalt 2 915 miljoner kronor. 19 procent av församlingarnas/ samfälligheternas totala kostnader avser drift och underhåll av kyrkobyggnader. Fastighetsförvaltningens andel av den totala driftskostnaden för hela verksamheten, exklusive begravningsverksamheten, är omkring en fjärdedel. En siffra som hållit sig konstant under 2000-talet.

TABELL 4

	Driftkostnader inkl. personalkostnader	Underhållskostnader inkl. personalkostnader	Övriga kostnader inkl. avskrivningar	S:a kostnader	Intäkter	Nettokostnad
Administration				338	34	304
Kyrkor och kapell	641	667	335	1 643	352	1 291
Kyrka och församlingslokaler i gemensam byggnad	193	140	116	449	37	412
Övriga fastigheter	642	342	315	1 299	392	907
Fastighetsförvaltning totalt	1 476	1 149	766	3 729	815	2 914

Svenska kyrkans församlingars/samfälligheters totalkostnader i miljoner kronor för fastighetsförvaltning enligt ekonomisk redogörelse för 2010. Intäkter på kyrkor och kapell är huvudsakligen kyrkoantikvarisk ersättning.

DIAGRAM 5

Fördelning av Svenska kyrkans kostnader för församlingar, samfälligheter och stift 2010. Kostnader för begravningsverksamhet ingår inte, inte heller intäkt av kyrkoantikvarisk ersättning.

Ökningen av kostnader inom församlingsverksamheten har under 2010 växlat ner. Detta troligtvis på grund av att församlingar och samfälligheter börjat bromsa upp kostnadsökningstakten inför kommande svaga intäktsår. Denna bild kommer troligtvis både på kort och lång sikt att påverka församlingarnas förmåga till egen finansiering vid vård- och underhållsåtgärder och därmed utfallet av kyrkoantikvarisk ersättning.

STRUKTURELLA FÖRÄNDRINGAR

Frågeställningarna kring strukturförändringarnas inverkan på vården och bruket av det kyrkliga kulturarvet är komplexa. Sedan år 2000 har stora strukturella förändringar skett inom Svenska kyrkan vilket resulterat i att antalet församlingar och samfälligheter som är ekonomiska enheter inom Svenska kyrkan minskat med 144 stycken, från 922 till 778, motsvarande 16 procent.

Strukturomvandlingens mål är en effektivare organisation för verksamheten på lokal nivå och att åstadkomma en långsiktigt hållbar bas för verksamheten i ekonomiskt hänseende. Trots att strukturförändringarna innebär en ekonomiskt rim-

ligare struktur och ett bättre ansvarstagande för den kyrkliga verksamheten och egendomen kan en följd bli att kyrkor används mindre. Utifrån det analysarbete som görs nationellt i Svenska kyrkan kan sägas att något samband mellan sammanläggningarna och mönstren för förändrat bruk av kyrkorna ännu inte tydligt kan utläsas. Dock kan vi konstatera att folkomflyttningar och glesbygdens problematik har direkt bäring på kulturarvet, då ansvaret för glesbygdens kyrkliga kulturarv vilar på en minskad grupp medlemmar till följd av utflyttning och i viss mån minskat medlemsantal.

Ungefär 20 procent av det totala kyrkobeståndet finns i små församlingar med färre än 2 500 medlemmar. Det kan konstateras att ju mindre enheter uttryckt i antal medlemmar, desto större andel av församlingarnas kostnader tenderar fastighetsförvaltningen att ta. Genom att relatera församlingarnas disponibla kapital med antal kyrkobyggnader i församlingen kan vi även notera att de små församlingarnas disponibla kapital, räknat per kyrka, understiger riksgenomsnittet. Utvecklingen 2010 av församlingarnas innehav av disponibelt kapital har förstärkt obalansen mellan olika ortstyper. Detta då tillväxten i disponibelt kapital under 2010 varit särskilt markant i församlingar i storstad och större stad. Bland lands- och glesbygdsförsamlingar, som har det lägsta kapitalet i förhållande till sina antal kyrkobyggnader, är ökningen marginell.

Då betydande egeninsatser från församlingarnas sida krävs för att kunna genomföra kyrkoantikvariska projekt är det problematiskt för exempelvis församlingar på landsbygd och i glesbygd med ett stort kulturarvsansvar att få fram de medel som behövs. Dessa förutsättningar kan således leda till att församlingar och samfälligheter har svårt att finansiera arbeten som ur ett antikvariskt perspektiv är mycket angelägna. Det förekommer att ansökta och beviljade arbeten inte genomförs eller försenas av detta skäl. De ändrade ekonomiska förutsättningarna spelar även roll vid planering och ansökan om ersättning. Det förekommer att större renoveringsprojekt delvis avstannar och att flera kulturhistoriskt angelägna åtgärder därmed skjuts på framtiden.

TABELL 6

	Intäkt kyrkoavgift	Total driftskostnad	Församlings- och främjande-verksamhet	Administration	Fastighets-förvaltning	Varav drift och underhåll kyrkor	Varav enbart underhåll kyrkor	Intäkt begravningsavgift
Storstad	0,75	0,80	0,46	0,16	0,18	0,10	0,06	0,14
Förort	0,81	0,86	0,47	0,16	0,22	0,12	0,06	0,15
Större stad	0,92	1,00	0,66	0,15	0,20	0,12	0,06	0,19
Medelstor stad	0,95	1,07	0,63	0,16	0,28	0,15	0,09	0,26
Större tätort	0,98	1,10	0,63	0,19	0,29	0,13	0,07	0,27
Mindre tätort	1,12	1,32	0,70	0,23	0,39	0,19	0,10	0,30
Landsbygd	1,21	1,55	0,79	0,25	0,50	0,27	0,14	0,35
Glesbygd	1,15	1,59	0,83	0,27	0,49	0,25	0,12	0,43
Stiften	0,04	0,08	0,04	0,03	0,00			
Riket	0,99	1,15	0,65	0,21	0,29	0,15	0,08	0,24

Genomsnittskostnad uttryckt i kronor kyrkoavgift enligt ekonomisk redogörelse för 2010. Fastighetskostnader redovisas uppdelade i olika fastighetskategorier av vilka endast kategorierna "kyrka och kapell" tillsammans med "kyrkor och församlingshem i gemensam byggnad" här särredovisas under benämningen "kyrka". Intäkt av kyrkoantikvarisk ersättning har frånräknats.

Utveckling av metoder för **KVALITETSSTÄRKNING OCH EFFEKTBEDÖMNING**

Kyrkokansliet genomför under 2012 ett nationellt utvecklingsprojekt som bland annat syftar till att utveckla den årliga uppföljningen av de insatser som stöds av kyrkoantikvarisk ersättning. Projektet ska även utveckla analysen av effekterna av ersättningen och kyrkans förvaltning i övrigt av det kyrkliga kulturarvet. Genom den fördjupade uppföljningen och utvärderingen förbättras möjligheterna att återföra kvalificerad information till staten om vilka resultat som uppnåtts i förhållande till mål och villkor.

Resultatet av den kyrkoantikvariska ersättningen och Svenska kyrkans förvaltning i övrigt kan

- följas upp med avseende på hur insatserna med stöd av kyrkoantikvarisk ersättning har fördelats på olika åtgärder, objekt, regioner etc. under året ("prestationer").¹
- utvärderas med avseende på hur kyrkans insatser för vård och underhåll påverkat det kyrkliga kulturarvet ("effekter").¹

ANALYS AV EFFEKTERNA PÅ DET KYRKLIGA KULTURARVET

Den andra delen i resultatanalysen gäller de effekter som den kyrkoantikvariska ersättningen och kyrkans förvaltningsansvar i övrigt har haft på det kyrkliga kulturarvet. Det finns en stark medvetenhet om de metodmässiga svårigheter och begränsningar som gäller generellt vid effektutvärderingar, och som även gäller i detta fall, till exempel att kunna påvisa entydiga orsakssamband mellan den kyrkoantikvariska ersättningen och olika effekter på det kyrkliga kulturarvet.

Svenska kyrkans utgångspunkt för att utveckla analysen av effekterna är statsmaktens uttalade mål och intentioner för den kyrkoantikvariska ersättningen och kyrkans förvaltning av det kyrkliga kulturarvet. Svenska kyrkan har formulerat att de övergripande målen är att det kyrkliga kulturarvet ska bevaras, användas och utvecklas. Den kyrkoantikvariska ersättningen ska bidra till att dessa mål och intentioner uppfylls.

BEVARA

De kyrkliga kulturminnena är skyddade enligt Kulturminneslagen. Överenskommelsen mellan Svenska kyrkan och staten slår fast att Svenska kyrkan äger och förvaltar det kyrkliga kulturarvet. Det finns ett allmänintresse av att kyrkornas kulturhistoriska värden bevaras långsiktigt för framtiden och att ingen försämring sker av dessa värden. Kyrkans förvaltningsansvar omfattar vård och underhåll av de kyrkliga kulturvärdena så att deras utseende och karaktär inte förvanskas. I förutsättningarna för ett långsiktigt bevarande ingår det förebyggande arbetet och samverkan med kulturmiljösektorn. I kyrkans åtagande ingår också kravet på tillgång till nödvändig kunskap och kompetens för förvaltningen.

ANVÄNDA

Det ligger i allmänintresset att kulturarvet används och att medborgarnas engagemang och intresse för detta ökar. I kyrkans ansvar ingår också att alla medborgare kan ta del av och använda det kyrkliga kulturarvet. Tillgängligheten till det kyrkliga kulturarvet lyfts fram i överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan. Där framgår det att de kyrkliga kulturminnena i framtiden ska vara tillgängliga för var och en i minst samma utsträckning som när överenskommelsen slöts år 2000. Den kyrkoantikvariska ersättningen bör kunna ses som ett redskap för att säkra medborgarnas tillgång till kulturarvet.

UTVECKLA

I regeringens uttalade intentioner under senare år har ytterligare en dimension lyfts fram i strävan att stödja och stärka det kyrkliga kulturarvet. I sin skrivelse i kyrkoantikvariska frågor 2008² framhöll regeringen att förändringar i samhället och inom kyrkan skapar nya krav på hur kyrkobyggnaderna ska göras tillgängliga. Det är en strategisk framtidsfråga att skapa förutsättningar för en diversifierad användning av

¹ Resultatet i offentligt finansierad verksamhet beskrivs ofta i termer av prestationer och effekter. Prestationer är de "tjänster och produkter" som kommer ut av verksamheten, medan effekter är de förändringar som uppkommer för målgruppen till följd av prestationerna.

² Skr. 2008/09:220.

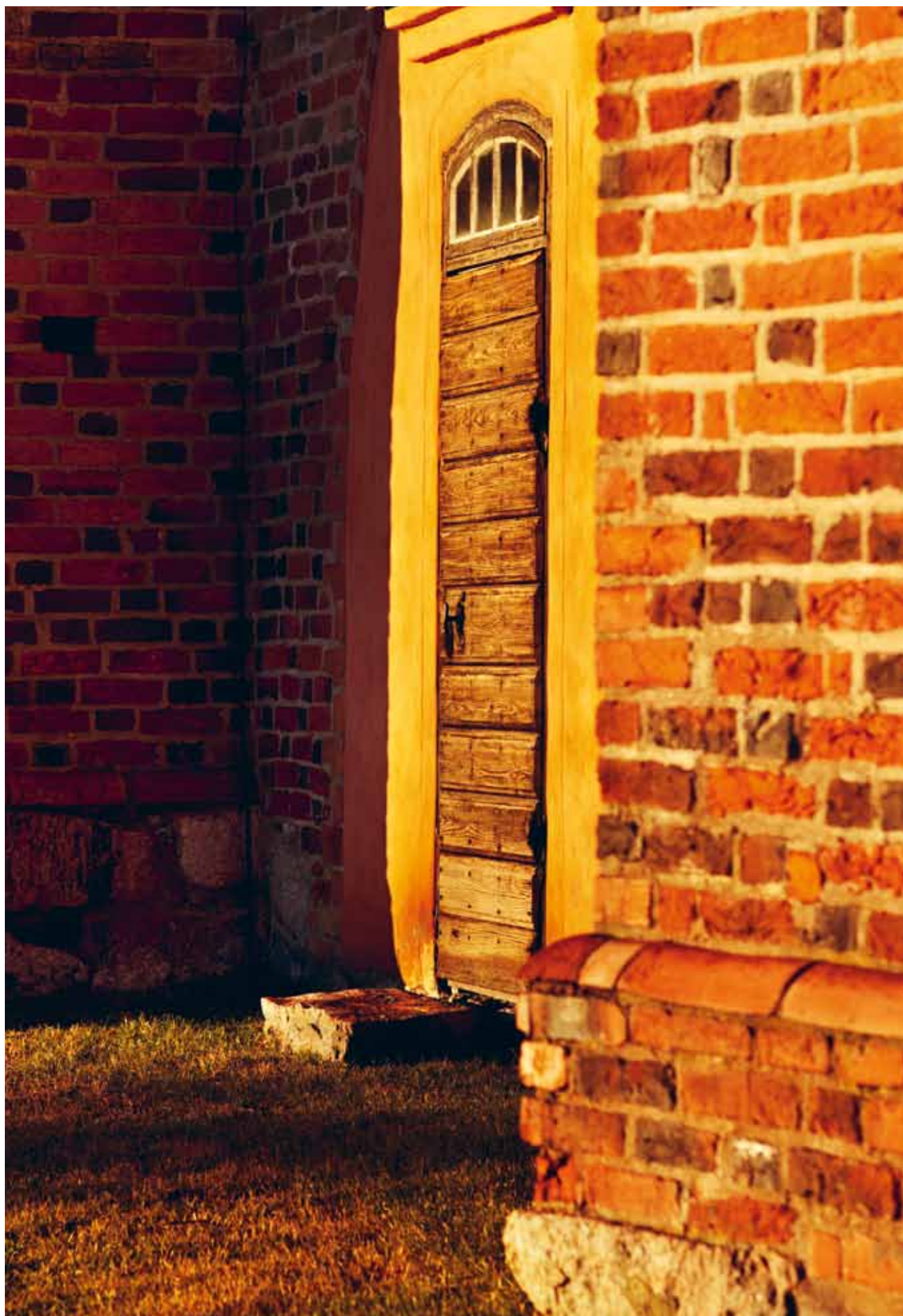
kyrkobyggnaderna och att i samarbete med andra vidareutveckla användningen av den resurs som de kulturhistoriska värdena utgör. Det bör finnas en beredskap för utveckling av kyrkobyggnader som utnyttjas i mindre utsträckning och för att kyrkorummen kan komma att användas på nya sätt, till exempel ett utökat bruk av kyrkorummen för allmänskulturella ändamål. Denna vidgade syn på kulturarvet framgår också av de nationella kulturpolitiska målen som regeringen lade fast i sin kulturpolitiska proposition 2009.³ Där betonas att ett levande kulturarv inte bara ska bevaras och användas utan även utvecklas.

UTVECKLING AV RESULTATINDIKATORER M.M.

I det fortsatta utvecklingsarbetet blir det en viktig uppgift att definiera ett antal indikatorer som kan användas för att spegla målen att bevara, använda och utveckla. Avsikten är att med stöd av dessa indikatorer kunna följa upp och utvärdera effekterna av kyrkans insatser och bedöma måluppfyllelsen i förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet. Ett fåtal resultatindikatorer kommer troligen att kunna redovisas och analyseras i form av kvantitativa mått och nyckeltal, men för övriga indikatorer kommer effektutvärderingen framför allt att grundas på en fördjupad kvalitativ analys. Analyserna ska också vara framåtriktade och belysa hur Svenska kyrkan genom sin förvaltning och användning av kyrkoantikvarisk ersättning skapar förutsättningar för att insatserna även på längre sikt får avsedda effekter och uppfyller målen för det kyrkliga kulturarvet.

En förutsättning för en mer kvalificerad uppföljning och utvärdering är att kyrkans egna stödsystem byggs ut och bättre anpassas till behovet för uppföljning. Behovet av systemförändringar ingår därför också som en del i det fortsatta utvecklingsarbetet.

³ Prop. 2009/10:3.

STRATEGISKA framtidsfrågor

I regeringsrapporten för år 2010 konstaterades att Svenska kyrkan med all sannolikhet står inför stora framtida förändringar med medlemsminskning och betydande strukturomvandlingar. I den statistik som rapporten presenterade framgick även en utveckling där allt färre gudstjänster hålls i allt fler kyrkobyggnader. En krympande ekonomi och fortsatta församlingssammanläggningar har därmed accentuerat en övertalighetsproblematik, som om den inte bemöts kan ge stora konsekvenser för många församlingar, kyrkan i sin helhet och för det kyrkliga kulturarvet. Svenska kyrkan tar ett stort nationellt ansvar för detta kulturarv. Hur ska det långsiktiga målet om att det ska bevaras, användas och utvecklas kunna uppfyllas av en ständigt krympande organisation?

Utvecklingen mot ett mångfaldigt, individualiserat och urbaniserat postindustriellt samhälle beror på långsiktiga globala trender som Svenska kyrkan inte kan eller har mycket liten möjlighet att påverka. Däremot ger denna samhällsutveckling konsekvenser för kyrkan och det kyrkliga kulturarvet som kan och måste hanteras.

I samband med de stora och snabba förändringar som sker behöver strategier och handlingsplaner tas fram med fokus på proaktivt kulturarvsarbete, förnyade former för samverkan och ständig omprövning och utveckling av verksamheten.

I rapporten för 2010 presenterades en *Strategi för användning och förvaltning av det kyrkliga kulturarvet i förändrat samhälle och kyrka* som ska fokusera på att analysera vad som händer och ta fram konkreta program och aktiviteter för att bemöta utvecklingen.

OMVÄRLDSANALYS

Som ett led i detta strategiska arbete utförde kyrkokansliet i början av 2012 en SWOT-analys (styrkor – svagheter – möjligheter – hot) av tillstånd och utveckling för den övergripande kulturarvsverksamheten. Analysen visar på en del strukturproblem, som delvis beror på utvecklingen som beskrivits ovan, men också på andra faktorer. Dock påvisar analysen

även goda förutsättningar och outnyttjade möjligheter i kulturarvsarbetet.

STYRKOR OCH SVAGHETER I KULTURARVSARBETET

I nuläget finns i och mellan stiftet och på den nationella nivån en etablerad rikstäckande organisation med stor samlad kunskap och starkt kontaktnät inom kulturarvsområdet. Den kyrkoantikvariska ersättningen och villkoren till denna är kraftfulla redskap och styrmedel i arbetet. Utanför kulturarvsorganisationen finns också goda förutsättningar i de många medlemmarna, en allmänt ”populär” verksamhet och ett stort publikt intresse och engagemang för det kyrkliga kulturarvet.

Dessa grundläggande positiva förhållanden återfinns dock inte i alla delar av Svenska kyrkan och dess verksamhet. På församlingsnivå och i de ekonomiska enheterna är såväl kompetens som resurser mycket ojämnt fördelade. Olika förutsättningarna tenderar att öka med tiden, vilket gör ambitionerna om enhetlighet och rättvisa i fördelningen och användningen av ersättningen svåra att uppfylla. Vidare kan regelverkets komplexitet, det långa tidsspannet från ansökan till utbetalning och en underbemanning i organisationen utgöra hinder för ett effektivt utnyttjande av ersättningen. Något som ytterligare försvårar arbetet är en splittrad kulturarvssyn både inom och utom kyrkan, vilket kan leda till olika prioriteringar i kulturarvsförvaltningen och i till exempel myndighetsutövningen. Synen på kulturarvet och nyttan av det kan även skilja sig mellan dem som arbetar med kulturarvsfrågorna och dem som utför kyrkans grundläggande uppgift, det vill säga att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.

HOT OCH MÖJLIGHETER FÖR DET KYRKLIGA KULTURARVET

Som skisserats ovan finns även ett antal långsiktiga förändringar eller trender i samhälle och kyrka som medför stora konsekvenser för verksamhet och förvaltning. Det handlar om ändrade vanor och värderingar, övergripande strukturomvandlingar, förändrad bild av kyrkan, färre medlemmar, minskande ekonomi och problem i förvaltningen.

Människors ändrade vanor och värderingar ger utslag i en förändrad kyrklig sed. Deltagandet i gudstjänster och kyrkliga handlingar minskar, liksom bruket av de kyrkliga handlingarna – dop, konfirmation, vigsel och begravning. Människor vill i allt högre grad själva påverka utformningen av livsriterna och inte sällan genomförs de på andra platser än i kyrkorummet. Eftersom antalet konfirmander minskar kommer, på sikt, även antalet dop av barn i nästa generation att minska, vilket innebär färre medlemmar i Svenska kyrkan. Därmed minskar behoven av kyrkorummen för det traditionella gudstjänstbruket. På landsbygden förstärks denna utveckling av utflyttning och avfolkning och i städerna till exempel av den ökade mångfalden, vilket även ger minskningar i medlemmar och ekonomi.

Konsekvenserna för förvaltningen av kyrkor och andra fastigheter har delvis beskrivits i föregående regeringsrapport. Det handlar om minskande förmåga till egeninsats i de kyrkoantikvariska projekten, bristande resurser för drift och skötsel, på lång sikt risk för vanvård och att kyrkor inte längre brukas och behöver avyttras. Eftersom flera undersökningar visat att det kyrkliga kulturarvet kan vara en viktig anledning till att människor väljer att stanna kvar som medlemmar i kyrkan, kan avyttringar leda till ökad medlemsflykt. Även de församlingssammanläggningar som tvingas fram av ekonomiska skäl riskerar förstärka övertalighetsproblematiken. Ytterligare en faktor som kan innebära en fysisk kvalitetsförsämring av det kyrkliga kulturarvet är att de traditionella hantverkskunskaperna är hotade och att vissa på sikt riskerar att dö ut och att de då ersätts med standardiserade metoder och material och prefabricerade utföranden.

Om de ekonomiska enheternas förmåga att utföra projekten försämras minskar utnyttjandet av kyrkoantikvarisk ersättning vilket kan innebära ett lägre anslag då ersättningen ska förnyas efter nästa kontrollstation. Ett krympt anslag kan i sin tur medföra behov av större egeninsatser i projekten vilket kan ytterligare minska förmågan att genomföra projekten. Därför behövs en kontinuerlig diskussion om statens respektive Svenska kyrkans ansvar om hur medlen ska användas och fördelas.

Ovanstående beskrivning kan framstå som en dyster bild av framtiden för det kyrkliga kulturarvet. Dock behöver det beaktas att kulturarvet är en del av samhället och att så länge samhället utvecklas kommer också kulturarvet och synen på det att utvecklas. Ett levande kulturarv förändras och omskapas ständigt, vilket innebär att kulturarvsförvaltning mer handlar om att hantera förändring än om bevarande i sig. Genom historien har kyrkor byggts nya, byggts om, stängts, rivits och flyttats och återuppbbyggs. Att de ska bevaras på en och samma plats i all evighet är i själva verket uttryck för 1900-talets antikvariska ideologi och inte del av någon längre tradition. I sammanhanget kan det också hävdas att det kyrkliga kulturarvet inte bara är fysiskt utan i högsta grad immateriellt baserat. Detta immateriella kulturarv till exempel i form av riter, sedvänjor, kunskaper, berättelser, språk och musik, kan egentligen ses som grunden för det kyrkliga kulturarvet, vilket sedan avsett sig fysiskt i miljöer, byggnader och föremål. Detta innebär

att även om materiella spår förändras eller försvinner kan kulturarvet fortleva i sina immateriella delar. Bevarande av det fysiska kulturarvet är bara ett delmål. Bevarandearbete bör dock ses som ett viktigt redskap i en långsiktigt hållbar förvaltning av de värden eller resurser som kan tillskrivas kulturarvet.

Den SWOT-analys som gjordes visade att kulturarvet sannolikt är en till stora delar outnyttjad resurs med mycket stora värden med stor utvecklingspotential. Detta kan lite anorlunda uttryckas som att vissa kyrkor kan ses som övertaliga pastoralt och ekonomiskt, men så länge det finns ett stort allmänt intresse och engagemang för dem är de inte övertaliga för samhället och allmänheten. Men om intresset sjunker till en kritisk punkt så att kyrka och samhälle inte längre är eniga om värdet av detta kulturarv kan incitamentet för bevarande och bruk bli för svagt. Följden kan bli att i varje fall delar av det kyrkliga kulturarvet betraktas som övertaliga i alla led. Förutsatt att det finns en tillräcklig enighet om värdet av detta kulturarv behöver därför en argumentation utvecklas.

Med utgångspunkt i nämnda analys kan argumenten för kyrkorna som värdefull samhällsresurs vara följande, där det kyrkliga kulturarvet och dess värden:

- enligt flera undersökningar uppskattas av en stor majoritet av befolkningen
- med sin bredd och mångfald, nationella spridning och långa historia angår alla människor
- kan utgöra resurser för lokal och regional utveckling, som kulturella och sociala centra och för upplevelsenärningar, lokalt föreningsliv och företagande
- kan, där det behövs, uppfylla de flesta behov för konserter, teater, dans, konstupställningar och andra kulturevenemang och verksamheter
- är platser för sammanhållning, identitet och trygghet i bygder, där det inte finns några andra offentliga rum att tillgå
- i storstäder och andra orter är rum för socialt och diakonalt arbete.
- i ett alltmer genomkommersialiserat samhälle är rum för samtal i existentiella frågor, för andliga upplevelser och eftertanke
- utgör resurser för alla att lära känna och få samhörighet med landets kulturarv
- är pedagogisk resurs för skolor och andra utbildningsinstitutioner med stor potential för att lära om kristen tro och tradition, historia, kultur och samhälle.

STRATEGIER OCH AKTIVITETER

Förutsatt att denna argumentation är riktig och med utgångspunkt i målet att det kyrkliga kulturarvet ska bevaras, användas och utvecklas finns det knappast några tvivel om att det kyrkliga kulturarvet utgör en viktig resurs för såväl samhälle som kyrka och att denna resurs kan utnyttjas bättre. Dock behöver argumentationen omsättas i konkret utvecklingsarbete. I ovan nämnda *Strategi för användning och förvaltning av det*

kyrkliga kulturarvet i förändrat samhälle och kyrka är det till exempel delstrategierna om ”förslag till alternativa användningar, mångbruk, sambruk av kyrkor” och ”utveckling av volontärverksamhet för ökad delaktighet och engagemang i förvaltning, användning och öppethållande” som är relevanta i detta arbete.

Under 2011 planerades flera aktiviteter som har att göra med delstrategierna, och som kommer att utföras under de närmaste åren. Det handlar till exempel om forskningsprojektet *Gamla kyrkor – Nya värden? Bruk och förvaltning av kyrkor i förändrat samhälle* som sker i samverkan med universiteten i Göteborg och Linköping, utveckling av metoder för bedömningar och förvaltning av kulturvärden, under projektnamnet *Handledning för identifiering, förvaltning och användning av kyrkliga kulturvärden*, samt arbete med utställningen *Himlen är här, Uppsala domkyrka 2014*. Det sistnämnda är ett utvecklingsprojekt för differentierad användning av kyrkorummet; en stor del av domkyrkan kommer att vara utställningslokal, samtidigt som kyrkorummet i övrigt kommer att fungera som vanligt med ordinarie gudstjänstliv.

Flera projekt eller aktiviteter har internationell karaktär och sker i samverkan med det europeiska nätverket Future for Religious Heritage. Tanken är att Sverige har mycket att lära av utvecklingen i ett antal europeiska länder där övertalighetsproblematiken funnits under många år. De viktigaste aktiviteterna i detta sammanhang är planering och genomförande av en konferens (se sidorna 31–32) samt deltagandet i arbetsgruppen Extended Use Pilot Group, som har fokus på utvidgat bruk eller mångbruk av kyrkor. Detta är också temat för nätverkets internationella konferens i Venedig 14–16 november 2012.

Under 2012 pågår även det nationella projekt som syftar till att utveckla den nationella handläggningen, uppföljningen och analysen av den kyrkoantikvariska ersättningen. Detta avser att stärka såväl kvaliteten på arbetet som användningen av ersättningen och effekterna på det kyrkliga kulturarvet. Samtidigt har ett arbete påbörjats vars syfte är att se över hur den nationella nivåns verksamheter med kulturarv respektive fastighetsförvaltning ska kunna samverka och eventuellt integreras. I samband med detta undersöks vilka behov stift och ekonomiska enheter har av stöd från den nationella nivån i arbetet med kulturarv och fastigheter.

I övrigt behöver, en för Svenska kyrkan gemensam plattform eller rekommendation för kulturarvsarbetet utarbetas, för att uppnå större samsyn om värdet, förvaltningen och användningen av det kyrkliga kulturarvet. Denna kan också vara en delaspekt av det kulturarvsdokument som ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) Sweden förbereder att ta fram, bland annat i samverkan med Svenska kyrkan.

FÖRVALTNINGEN AV DET KYRKLIGA KULTURARVET i en föränderlig omvärld

Som utgångspunkt för förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet arbetar Svenska kyrkan med en bred tolkning av kulturarvsvärdet. Där finns både de materiella och de immateriella värdena med, vilka båda ses som en resurs för organisationen men även för samhället i stort. Dessa värden är i kontinuerlig förändring och behöver ständigt omtolkas. I dag används Kulturminneslagen till fördel för de materiella värdena vilket också får konsekvens för fördelningen av den kyrkoantikvariska ersättningen. Ett exempel är tillgänglighetsrelaterade åtgärder som i dag handlar om att undanröja fysiska hinder. Att utveckla begreppet tillgänglighet att även omfatta information om kulturarvsvärden är önskvärt. För att Svenska kyrkan ska kunna utveckla det kyrkliga kulturarvet behövs det insatser som gör de kyrkliga miljöerna relevanta för människor i dag utifrån en allmänmänsklig utgångspunkt. Ett viktigt steg i denna riktning är utvecklingen av ett verktyg för identifiering och förvaltning av kulturarvsvärden som har relevans för församlingen och där även allmänheten ska bjudas in till dialog. Det är viktigt att understryka att det kyrkliga kulturarvet tillhör alla och att inte bara de normativa grupperna får utrymme att uttrycka sig och definiera sina värden.

Förvaltningen och utvecklingen av kyrkorna och de kyrkliga kulturarvsvärdena har fortsatt under det gångna året, dels genom vård- och underhållsåtgärder och dels som olika projekt på stiftsnivå och på den nationella nivån. I detta arbete är det viktigt att Svenska kyrkan har ett långsiktigt perspektiv och strävan att skapa en fastighetsförvaltning där ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet tillgodoses.

En utredning om förslag till förändring av Svenska kyrkans organisation, *Närhet och samverkan*, var under 2011 ute på remiss. Utredningen omfattade bland annat förslag om att kyrkornas förvaltning skulle flyttas från församlingarna till stiftens. På kyrkomötet i slutet av 2012 tas beslut om utredningens förslag.

Kyrkans fastighetsorganisation har stärkts sedan relations-skiftet. I de flesta stift finns en byggnadsantikvarie och en byggnadsingenjör – ibland även en tredje kompetens, till exempel jurist, energirådgivare eller arkitekt. I tre stift har en fastighets-

konsult eller fastighetsresurs anställts som är verksam i ett kontrakt. Ett kontrakt kan bestå av flera församlingar eller samfälligheter. Oftast är det en församling som är arbetsgivare och som sedan i sin tur fakturerar respektive församling inom kontraktet. Detta är en ny typ av tjänst som är intressant att utvärdera kommande år. I dag behöver framför allt de mindre församlingarna på landsbygden mycket stöd för att klara sitt fastighetsägaransvar. Fastighetskonsulten är den lokala resursen inom organisationen som hjälper församlingarna med bland annat ansökningar om kyrkoantikvarisk ersättning, upphandlingar, agerar projektledare och förankrar fastighetsfrågor i kyrkoråden.

STRATEGISKT ARBETE UNDER 2011

SÄKERHETSARBETE MOT BRAND OCH STÖLD

Svenska kyrkan har varit drivande för en nationell resurs för kulturarvsbrott inrättas inom polis- och tullväsendet, inte minst utifrån erfarenheter gjorda i samband med kyrkstölderna i Norrland 1995–2006, då den lokala polisen saknade resurser. Att det finns en resurs för kulturarvsbrott på Rikskriminalpolisen är mycket viktigt även i framtiden.

Att finnas tillgänglig i olika nätverk är en viktig del av det förebyggande och kunskapsuppbyggande arbete som Svenska kyrkan prioriterar. I dag samverkar Svenska kyrkan i nätverk kring stöld- och brandskydd samt katastrofberedskap. Att det stulna relikskrinet från Ullånger i Ångermanland åter kunde visas i kyrkan till advent 2011 var ett resultat av ett lyckat samarbete men också tursamma omständigheter.

Svenska kyrkan bygger kontinuerligt upp egen kompetens genom säkerhetsinventeringar och utbildning av personal, på stiftsnivå och församlingsnivå. I de fall säkerhetsrelaterade projekt fått kyrkoantikvarisk ersättning rör det sig nästan uteslutande om larminstallationer. En stor del av kostnaden ligger dock på ett fåtal installerade sprinklersystem och ibland även driften av dem, och då rör det sig oftast om äldre träkyrkor.

Under de senaste två åren har Svenska kyrkan byggt upp ett register för kyrkliga inventarier med kulturhistoriskt värde som planeras sättas i drift under 2012. Registret blir ett viktigt hjälpmedel i församlingarnas förebyggande säkerhetsarbete, men också vid identifikation efter stöld.

Kopparstölder är ett växande problem som går i hand i hand med höga priser på koppar. Stölder av tak, häng- och stuprännor och fönsterbänkar är inte ovanliga. Värde på den stulna kopparen utgör en bråkdel av kostnaden för att återställa skadorna. Kyrkans försäkring AB, som försäkrar drygt 60 procent av kyrkobeståndet, har haft 59 ärenden om kopparstöld under 2011. Totalt har de betalat ut cirka 4 miljoner kronor men kommer att behöva betala ut mer då alla stölder ännu inte är reglerade. Det har visat sig från uppklarade mål att organiserad brottslighet ligger bakom en del av kopparstölderna.

SVENSKA KYRKANS KYRKOBYGGNADSREGISTER

Under 2011 har Svenska kyrkans kyrkobyggnadsregister vidareutvecklats. En ny version av registret kommer under sommaren 2012 och kommer bland annat att innehålla en koppling till kyrkoinformationen i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Den nya versionen innebär också bättre användarvänlighet och enhetlighet till exempel vid registrering av byggnader med flera funktioner. Möjligheten att ange alla typer av skydd för byggnader och begravningsplatser, såsom kyrkligt kulturminne, fornlämning, byggnadsminne och statligt byggnadsminne kommer också att ges vilket kan fungera som ett hjälpmedel i länsstyrelsernas och stiftens tillsynsarbete.

SACER – NATIONELLT REGISTER FÖR KYRKLIGA INVENTARIER

Sedan hösten 2011 har ett arbete med att skapa ett nationellt inventarieregister, Sacer, pågått vilket under juni 2012 kommer att vara i drift och registrering av inventarier kan då påbörjas. I inventarieregistret kommer föremålen att kunna registreras med uppgifter om bland annat material, objekt, tillkomst, märkning, beskrivning, ägande och placering. Till informationen om varje föremål kan bifogas fotografier och dokument.

Inventarieregistret har utvecklats i nära samarbete med Västerås stift och deras digitala inventarieregister Sacer. Det gemensamma inventarieregistret kommer att finnas i Svenska kyrkans kollekt- och betalsystem knutet till Svenska kyrkans kyrkobyggnadsregister.

KUNSKAPSUPPBYGGNAD I FÖRVALTNINGEN

Vården av kulturbyggnader blir inte bättre än de kunskaper och byggnadsmaterial som finns tillgängliga. För att möta dagens situation där byggindustrin vuxit sig stark är det viktigt att Svenska kyrkan stödjer den kunskapsuppbyggnad som behövs för att förvalta ett mångsidigt kyrkligt kulturarv till framtida generationer.

Svenska kyrkan utvecklas fortfarande, tio år efter relations-skiftet med staten, som fastighetsförvaltare av kulturbyggnader. Förtroendevalda drar en tung arbetsbörda i kyrkoråd och fastighetsutskott men det är inte alltid deras tid och kunskap

räcker för att uppfylla dagens krav på bestämmelser och kvalitet. Det finns ett behov av ny kunskap och fler fastighetsrelaterade tjänster inom organisationen. I dag sker kunskapsuppbyggnaden genom samverkan med andra aktörer i samhället och genom att lära av varandra. Statens fastighetsverk, universitet och högskolor är naturliga samarbetspartner för Svenska kyrkan. Exempel på förvaltningsrelaterade nätverk som Svenska kyrkan ingår i är Nationellt hantverkslaboratorium som är en institution för vidareutbildning för hantverkare kopplat till Göteborgs universitet och KKBM (Kompetensförsörjning för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer) som leds av Statens fastighetsverk.

Hantverkslaboratoriet ska bidra till att på lång sikt öka kvaliteten på de vård- och underhållsåtgärder som utförs i kyrkliga miljöer och trygga hantverkarskunskaper. Det ska också utveckla metoder för att återvinna förlorade kunskaper och material i nära samspel med kulturmiljösektorn och se till att lösningarna når förvaltarna. En kyrkokoordinator har anställts på Hantverkslaboratoriet för att se till att kunskapen når ut till stiftet och församlingarna.

Svenska kyrkan ingår i Hantverkslaboratoriets och KKBM:s styrgrupper. KKBM arbetar också med att stärka hantverkarens kunskaper och därmed status i byggprocessen. Under det gångna året har ett samarbete med SPEF (Sveriges murnings- och putsentreprenörsförening) skett kring gesäll- och mästarebrev för murare. Detta samarbete vill Svenska kyrkan gärna vara en del av. Det är ett bra sätt för hantverkare att kunna utvecklas inom sitt yrke. Svenska kyrkan strävar efter att fler branschorganisationer tar ansvar för kulturbyggnadernas särskilda behov i framtiden och utvecklar metoder för en hållbar utveckling.

ENERGIEFFEKTIVISERING I KYRKOBYGGNADER

Svenska kyrkan har som ett nationellt projekt drivit en riksomfattande utbildningssatsning för energikartläggning med förslag på energieffektivisering i framför allt kulturhistoriskt intressanta kyrkobyggnader. Utbildningen sker i samverkan mellan studieförbundet Sensus, Svenska kyrkans nationella nivå, föreningen Etik och energi, Högskolan på Gotland samt berörd personal i Svenska kyrkans stift. Liknande projekt har tidigare utförts i Karlstads och Härnösands stift genom föreningen Etik och energi. Intresset för frågan har ökat och energibesparande projekt utförs numera i de flesta stift. Bland annat har Linköpings stiftsstyrelse beslutat att genomföra ett projekt under 2011–2013 finansierat av det församlingsbidrag som kyrkostyrelsen anslagit för 2011. Projektet syftar till att finna energieffektiva lösningar och ett nytänkande vad gäller energislag eller metod för uppvärmning av fastigheterna.

ENERGIMYNDIGHETENS FORSKNINGSPROGRAM

”SPARA OCH BEVARA”

Svenska kyrkan samarbetar idag med Energimyndigheten. Specifikt gäller detta i samband med Energimyndighetens forskningsprogram *Spara och bevara* som avser forskning om energieffektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader

och hur man i samband med detta kan hantera byggnader och inventarier på ett varsamt sätt. År 2010 inrättades, genom Energimyndighetens försorg, ett energicentrum för hela Sverige knutet till Högskolan på Gotland. Ett av de projekt som beviljats medel under den nya programperioden är det av Gävle högskola drivna projektet *Energibesparing i kyrkor: Luftläckage-, nedsmutsnings- och klimatmätningar*. Fokus för föreliggande studie är på 8–10 äldre kyrkor då dessa är särskilt energislukande samtidigt som möjligheterna till energibesparande ingrepp begränsas av estetiska och kulturhistoriska hänsynstaganden.

SAMARBETSPROJEKTET CULTUREBEE

Vid Linköpings universitet har under 2011, med fortsättning under 2012, pågått ett projekt inom Energimyndighetens forskningsprogram *Spara och bevara* som utgår från kontroll och styrning av inomhusklimat i kulturhistoriskt värdefulla byggnader med hjälp av trådlösa system. Projektet heter *CultureBee* och är ett pilotprojekt där två kyrkor per stift ingår. Samma kyrkor har under 2011 också ingått i en inledande inventering avseende mikrobiell påväxt, vilket utförts av IVL Svenska miljöinstitutet.

En kombination av ett klimat i förändring med ökande regnmängder och medeltemperaturer samt energieffektivisering av kyrkobyggnader, kan medföra en ökad risk för uppkomst av mögelväxt och biologisk nedbrytning av kyrkor och kulturföremål. Mögelproblem har på senare år uppmärksamats alltmer då kyrkomålningar, orglar och textilier allt oftare angrips.

SAMRÅD OCH SAMVERKANFORMER

Den centrala samrådsgruppen och de regionala samrådsgrupperna är viktiga forum för kulturmiljösektorn och Svenska kyrkan för kunskaps- och erfarenhetsutbyte i frågor om det kyrkliga kulturarvet. Samrådsgruppen ska bredda diskussionen kring det kyrkliga kulturarvet, främja kunskapsuppbyggnad och kompetensutveckling, sprida information samt verka för samförståndslösningar kring principiellt viktiga frågor.

CENTRALA SAMRÅDSGRUPPEN

Den centrala samrådsgruppen, vilken består av representanter från Riksantikvarieämbetet, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och Svenska kyrkan på den nationella nivån, har under 2011 träffats vid fyra tillfällen.

Under året har bland annat behovet av en gemensam framtidsstrategi för kyrkornas användning och förvaltning i ett förändrat samhälle belysts i gruppen. I samband med detta har frågor väckts om behovet av ökad diskussion om kyrkornas användning, nivåer för vård och förvaltning, finansiering, ägande och organisation. Gruppen har även följt de under året pågående arbetena med en översyn av Svenska kyrkans villkor för kyrkoantikvarisk ersättning och Riksantikvarieämbetets föreskrifter och vägledning för tillämpning av 4 kapitlet i Kulturminneslagen.

2011 ÅRS KYRKLIGA KULTURARVSKONFERENS

Centrala samrådsgruppens årligt återkommande konferens arrangerades 2011 tillsammans med Luleå stift under rubriken *Det kyrkliga kulturarvet, en resurs vid samhällsförändringar*. Konferensen hade sina utgångspunkter i det kyrkliga kulturarvet i relation till glesbygd och infrastruktur, mångkultur och regional utveckling och problematiserade bland annat vilken roll och vilket ansvar Svenska kyrkan har som stor kulturarvsförvaltare och samhällsaktör.

DE REGIONALA SAMRÅDSGRUPPNA

I varje stift finns en regional samrådsgrupp vilken består av personer med olika kompetenser och ansvarsområden inom Svenska kyrkans stift och församlingar samt personer från kulturmiljösektorn på regional nivå. Genom löpande kontakter och regelbundna möten har de regionala samrådsgrupperna blivit väletablerade forum för erfarenhetsutbyte och regional kunskapsuppbyggnad kring det kyrkliga kulturarvet. Utbyte mellan de regionala samrådsgrupperna sker genom bland annat gemensamma studieresor och fördjupningar i särskilda frågor. Till exempel träffades under 2011 de regionala samrådsgrupperna i Karlstad och Skara stift i Vara för att gemensamt diskutera energieffektiviseringsfrågor med exempel från Vara pastorat där man utformar en modell för kyrkornas klimat vintertid.

Samrådsgrupperna är viktiga forum för förankring av fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning samt initieringen och genomförandet av stiftsprojekt. Flera stift, ofta i samverkan med den regionala samrådsgruppen, arrangerar årligen temadagar och utbildningar kopplade till stiftsprojekt och övriga aktuella frågor inom stiftet. Regionala samrådsgruppen i Stockholms stift arrangerade till exempel konferensen *Är du säker?* i november 2011 som belyste olika aspekter på säkerhetsfrågor i kyrkan.

NATIONELLT SAMRÅD OM KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Årligen samråder stiftet och den nationella nivån i Svenska kyrkan samt företrädare för länsstyrelser, läns museer och Riksantikvarieämbete. Samråden syftar till att informera om aktuella frågor och pågående arbeten, bidra till erfarenhetsutbyten genom bland annat föredrag och att följa upp och diskutera principiella frågor om kyrkoantikvarisk ersättning.

Under året har bland annat frågor i samband med översynen av villkor för kyrkoantikvarisk ersättning aktualiserats och för stiftshandläggarna hölls under våren en workshop om Svenska kyrkans strukturutredning.

INTERNATIONELL SAMVERKAN

Internationell utblick och erfarenhetsutbyte är ett viktigt inslag i Svenska kyrkans kulturarvsarbete. Arbetet sker i samverkan med flera internationella organisationer.

Nätverket European Policy Network for Historic Places of Worship startade 2009 för att stärka det internationella samarbetet i bevarande, användning och utveckling av det europeiska religiösa kulturarvet. Svenska kyrkans engage-

mang har utgjorts av deltagande i styrgruppen, medverkan i genomförande av nätverkets första konferens i Canterbury 2010 samt visst ekonomiskt stöd. Under 2011 bytte nätverket namn till Future for Religious Heritage (FRH), omvandlades till en ideell organisation med säte i Bryssel och bildade en styrelse där Svenska kyrkan är representerad. Organisationen i övrigt har medlemmar från cirka tjugofem europeiska länder. År 2011 anställdes även en koordinator med placering i London och Bryssel. Under året började nästa konferens förberedas, vilken kommer att ske i Venedig i november 2012 med temat *Extended Use of Places of Worship*, det vill säga om mångbruk och sambruk av kyrkliga och andra religiösa kulturarv.

Svenska kyrkan har under flera år samverkat med ICOMOS, International Council on Monuments and Sites, en världsvid organisation som är rådgivande organ till UNESCO och har omkring 10 000 professionella medlemmar. Samarbetet sker till exempel genom anordnande av med ICOMOS Sweden gemensamma seminarier och deltagande i arbetsgrupper och konferenser. Under ICOMOS General Assembly i Paris 2011 ägde även en vetenskaplig konferens rum under rubriken *Heritage, Driver of Development*. Svenska kyrkan deltog med en representant.

Under 2011 började planeringen av en nordisk kyrkorumskonferens med ett arbetsmöte i Helsingfors. Konferensen kommer att ske i Helsingfors 2013 med temat *Kyrkorummet och miljön*. Svenska kyrkan deltar i arbetsgruppen tillsammans med kyrkorna i Finland, Danmark och Norge.

Förändringar i Svenska kyrkans KYRKOBYGGNADS- BESTÅND 2000–2011

SAMMANSTÄLLNING AV SVENSKA KYRKANS KYRKOBYGGNADSBESTÅND ENLIGT KYRKOBYGGNADSREGISTRET APRIL 2012

Stift	Totalt antal skyddade	Därav totalt antal skyddade enligt beslut RAÄ	Därav skyddade efter 2000-01-01	Kyrkor tagna ur bruk efter 2000-01-01 skyddade	Ej skyddade kyrkor	Varav nybyggda efter 2000-01-01	Kyrkor tagna ur bruk 2000-01-01 ej skyddade	Summa kyrkor
01 Uppsala	258	8	3	2	37	1	3	295
02 Linköping	232	4	1	1	25	0	1	257
03 Skara	376	4	3	3	33	1	2	409
04 Strängnäs	172	9	2	1	26	3	2	198
05 Västerås	161	6	0	1	14	1	5	175
06 Växjö	289	7	5	0	41	1	0	330
07 Lund	479	13	3	6	35	0	1	514
08 Göteborg	314	8	0	3	53	3	4	367
09 Karlstad	154	9	5	1	17	0	0	171
10 Härnösand	182	8	4	3	35	0	6	217
11 Luleå	130	22	4	1	70	0	7	200
12 Visby	97	1	0	0	2	0	0	99
13 Stockholm	111	16	5	0	42	7	5	153
Summa	2955	115	35	22	430	17	36	3385

**KYRKOR SOM OMFATTAS AV TILLSTÅNDSPLIKT ENLIGT KML 4 KAP. 4§ GENOM SÄRSKILT BESLUT AV RIKSANTIKVARIERÄMBETET
EFTER 2000-01-01**

Namn	Församling	Stift	Byggår	Ägarkategori	Beslutsdatum	Ägd av Svenska kyrkan 1/1 2000
Mariakyrkan i Huddinge	Trångsund-Skogås	Stockholm	1987	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Resarö kapell	Vaxholm	Stockholm	1968	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Råsunda kyrka	Solna	Stockholm	1966	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Tibble kyrka	Täby	Stockholm	1971	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Vantörs kyrka	Vantör	Stockholm	1959	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Friggeråkers kyrka	Mösseberg	Skara	1955	Svenska kyrkan	2001-06-15	Ja
Lextorpskyrkan	Lextorp	Skara	1971	Svenska kyrkan	2001-06-15	Ja
S:t Johannes kyrka i Våmb	Våmb	Skara	1987	Svenska kyrkan	2001-06-15	Ja
Björneborgs kyrka	Visnum	Karlstad	1956	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Siris kapell	Fryksände	Karlstad	1950	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Säffle kyrka	Säffle	Karlstad	1965	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Västerstrandskyrkan	Västerstrand	Karlstad	1977	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Åmotfors kyrka	Eda	Karlstad	1961	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Lerbergets kyrka	Väsby	Lund	1982	Kyrklig stiftelse etc. för kyrkligt ändamål	2002-06-07	Nej
S:t Mikael kyrka i Malmö	Kulladal	Lund	1978	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
S:t Nicolai kapell i Malmö (Sjömanskyrkan)	Malmö S:t Petri	Lund	1969	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Adolfsbergs kyrka	Adolfsberg	Strängnäs	1970	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Franciskus kapell i Nyköping	Nyköpings Alla Helgona	Strängnäs	1972	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Charlottenborgskyrkan	Motala	Uppsala	1988	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Bodafors kyrka	Norra Sandsjö	Växjö	1940	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Lammhults kyrka	Aneboda-Asa-Berg	Växjö	1964	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Mariakyrkan i Växjö	Växjö Maria	Växjö	1977	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Birgittakyrkan i Sundsvall	Skön	Härnösand	1972	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Rönnöfors kyrka	Offerdal	Härnösand	1953	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Åsarne nya kyrka	Åsarne	Härnösand	1966	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Avasjö kapell	Dorotea-Risbäck	Luleå	1950	Kyrklig stiftelse etc. för kyrkligt ändamål	2002-12-10	Nej
Kaitumkapellet	Gällivare	Luleå	1964	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Soutujärvi kyrka	Gällivare	Luleå	1963	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Staloluokta kåtakyrka	Jokkmokk	Luleå	1971	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Björksätra kyrka	Sandviken	Uppsala	1975	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Mariakyrkan i Gävle	Gävle Maria	Uppsala	1971	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Storviks kyrka	Ovansjö	Uppsala	1960	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Råslätts kyrka	Jönköpings Kristina-Ljungarum	Växjö	1974	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Marielundskyrkan	Östersund	Härnösand	1969	Svenska kyrkan	2003-02-17	Ja
Mariakyrkan i Värnamo	Värnamo	Växjö	1977	Svenska kyrkan	2003-02-17	Ja

NYBYGGDA KYRKOR, INVIGDA EFTER 2000-01-01

Namn	Församling	Stift	Byggår	Ägarkategori	Skydd KML	Anmärkning
Kummelby kyrka	Sollentuna	Stockholm	2000	Svenska kyrkan	Nej	Distriktskyrka
Bagarmossens kyrka	Skarpnäck	Stockholm	2001	Företag	Nej	Kyrkan ligger i Bagarmossens centrum
Furulundskyrkan	Partille	Göteborg	2001	Svenska kyrkan	Nej	Svenska kyrkan äger fastigheten, men samarbetar med Evangeliska Fosterlandsstiftelsen
Mariakyrkan i Ljungby	Ljungby Maria	Växjö	2001	Svenska kyrkan	Nej	Församlingskyrka
Skaga kapell	Undenäs	Skara	2001	Svenska kyrkan	Nej	Nybyggd stavkyrka som ersatte en äldre
Viskans kapell	Kinnarumma	Göteborg	2001	Svenska kyrkan	Nej	Sammanbyggd med församlingshem
Sjöstadskapellet	Sofia	Stockholm	2002	Svenska kyrkan	Nej	Stadsdelskyrka
Ljusets kyrka i Hallunda	Botkyrka	Stockholm	2004	Svenska kyrkan	Nej	Församlingskyrka
Sollyckans kyrka	Varberg	Göteborg	2005	Svenska kyrkan	Nej	Stadsdelskyrka
Viksjo nya kyrka	Järfälla	Stockholm	2005	Svenska kyrkan	Nej	Ersatte Viksjo kyrka byggd 1971
Vårfrukyrkan i Brännkyrka	Brännkyrka	Stockholm	2005	Svenska kyrkan	Nej	Kyrkorummet är en tillbyggnad till äldre kyrkobyggnad och ersätter Fruängens kyrka, som tagits ur bruk
Kristinelunds kapell och församlingshem	Husby-Rekarne	Strängnäs	2007	Svenska kyrkan	Nej	Kapell med församlingshem
Önsta Gryta Kyrka	Önsta	Västerås	2007	Svenska kyrkan	Nej	Ersatte Önsta kyrka byggd 1981
Sollidens nya kapell	Örebro Olaus Petri	Strängnäs	2008	Svenska kyrkan	Nej	Ersatte Sollidens kapell
S:ta Maria kapell	Alsike	Uppsala	2009	Svenska kyrkan	Nej	Distriktskyrka
Turebergskyrkan	Sollentuna	Stockholm	2010	Svenska kyrkan	Nej	Distriktskyrka
Årsta kyrka	Enskede-Årsta	Stockholm	2011	Svenska kyrkan	Nej	Distriktskyrka
Ärla församlingshem med kyrkorum	Stenkvista-Ärla	Strängnäs	2006	Svenska kyrkan	Nej	Kyrkorum i församlingshem

KYRKOR SOM OMFATTAS AV TILLSTÅNDSPLIKT ENLIGT KML 4 KAP. 4§ OCH SOM TAGITS UR BRUK EFTER 2000-01-01

Kyrka	Församling	Stift	Byggår	Tagen ur bruk	Ägarbyte år	Skydd KML	Beslutsdatum skydd	Kommentar
Odarslövs kyrka	Torn	Lund	1100	2002		Ja		Ägs av Svenska kyrkan, försäljning diskuteras
Allhelgonakyrkan på Ven	Landskrona	Lund	1898	2003	2003	Ja		Ägs av Statens fastighetsverk för Tycho Brahe-museet
Istrums kapell	Eggby-Öglunda	Skara	1927	2003	2003	Ja		Sålt till bostadsändamål
Kyrketorps kapell	Töreboda	Skara	1931	2003	2004	Ja		Sålt till bostadsändamål, fritidshus och ateljé
Sörgårdens kapell	Stigsjö	Härnösand	1883	2005	2005	Ja		Sålt till privatperson
Örja kyrka	Landskrona	Lund	1838	2005		Ja		Ägs av Svenska kyrkan, församlingen har ansökt om rivning
Stugsunds kyrka	Söderhamn	Uppsala	1925	2005	2005	Ja		Såld till bostad och verksamhet
Mjälhults kapell	Torup	Göteborg	1923	2006	2008	Ja		Sålt till bostadsändamål
Maglärps nya kyrka	Hammarlöv	Lund	1908	2006		Skydd hävt		Riven 2007
Viskafors kyrka	Kinnarumma	Göteborg	1918	2007	2007	Ja		Såld till privatperson för restaurang- och konferensändamål
Nacksta kyrka	Sundsvalls Gustav Adolf	Härnösand	1969	2007	2007	Ja	1990-04-19	Såld till S:t Olofs katolska församling.
Granbergsdals kapell	Karlskoga	Karlstad	1915	2007	2007	Ja		Sålt till privatpersoner
Jenny kapell	Västervik	Linköping	1933	2007	2007	Ja		Sålt till Västerviks katolska församling
Ornunga gamla kyrka	Asklanda	Skara	1100	2007	2007	Ja		Ny ägare Svältornas fornminnesförening
Dalmarks kapell	Hammar	Strängnäs	1928	2007	2007	Ja		Ny ägare Sörbygdeföreningen
Mikaelskyrkan i Uppsala	Uppsala domkyrko	Uppsala	1892	2008	2008	Ja		Ny ägare Evangeliska Fosterlandsstiftelsen
Idkerbergets kapell	Stora Tuna	Västerås	1904	2009		Ja		Ägs av Svenska kyrkan, kapellet är till försäljning
Jävre kyrka	Hortlax	Luleå	1922	2010		Ja		Försäljning planeras
Caroli kyrka	Malmö S:t Petri	Lund	1880	2010	2010	Ja		Såld till affärsföretag
Näsby kyrka	Kristianstads Heliga Trefaldighet	Lund	1937	2010		Ja		Ägs av Svenska kyrkan, men avsakraliserad för att bli ceremonihall
Munkedals kapell	Foss	Göteborg	1939	2011	2011	Ja		Till privatperson för kulturändamål
Bergeforsens kapell	Timrå	Härnösand	1930		2008	Ja		Församlingen har sålt kapellet, men hyr det

KYRKOR SOM INTE OMFATTAS AV TILLSTÅNDSPLIKT OCH SOM TAGITS UR BRUK EFTER 2000-01-01

Kyrka	Församling	Stift	Byggår	Tagen ur bruk år	Ägarbyte år	Nuvarande ägare	Ägd av Svenska kyrkan 2000-01-01	Kommentar
Vinlidens kyrka	Lycksele	Luleå	1959	1996	2005	Annan	Ja	
Edsåsens kapell	Undersvik	Härnösand	Ej uppgift	2002	2005	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
S:t Eskils kapell i Helsingborg	Helsingborgs Gustav Adolf	Lund	1970	2003	2004	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
S:t Olofs kyrka i Uppsala	Heliga Trefaldighet	Uppsala	1980	2003	2005		Ja	Såld till bostadsbolag, senare riven
Hällneborgs kapell	Oviken-Myssjö	Härnösand	1964	2004	2004	Ideell förening, stiftelse	Ja	Kyrkan såld 2004 till byaförening
Söråkers kapell	Hässjö	Härnösand	1971	2004	2004	Företag	Ja	Sålt, ingår i Söråkers konferensanläggning
Broddbo kapell	Sala	Västerås	1890	2005	2005	Enskild ägare	Ja	Kapellet byggdes på 1890-talet av Svenska missionskyrkan, överläts år 1975 till Svenska kyrkan.
Fruängens kyrka	Brännkyrka	Stockholm	1963	2005		Svenska kyrkan	Ej uppgift	Tagen ur bruk i samband med att Vårfrukyrkan invigdes
Viksjö kyrka	Järfälla	Stockholm	1971	2005			Ja	Riven 2005
Krångede kyrksal	Ragunda	Härnösand		2006	2006	Enskild ägare	Ej uppgift	Såld till privatperson
Mariakyrkan	Danderyd	Stockholm	1959	2006	2006	Annan	Ja	
Riddarhyttans kyrksal	Skinnskatteberg med Hed och Gunnilbo	Västerås	1942	2006	2007	Annan	Ja	Såld
Svanavattnets kapell	Dorotea-Risbäck	Luleå		2006	2006	Enskild ägare	Ej uppgift	Sålt
Valviks kyrka	Söderala	Uppsala	1955	2006	2006	Enskild ägare	Ja	Såld till privatperson 2006
Furubergskyrkan	Piteå	Luleå	1976	2007	2007	Annan	Ja	Fastigheten överlättn till Munksunds EFS
Harrsjöhöjdens kapell	Dorotea-Risbäck	Luleå	1955	2007	2007	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
Hulta kyrka	Borås Gustav Adolf	Skara	1966	2007	2007	Annat trossamfund	Ja	Såld till Syrisk-Ortodoxa församlingen i Borås.
Strömnäskyrkan	Piteå	Luleå	1983	2007	2007	Annat trossamfund	Ja	Ny ägare Pingstförsamlingen i Piteå
Vårfrukyrkan	Kortedala	Göteborg	1970	2007	2007	Annat trossamfund	Ja	Såld till Ortodoxa kyrkan i Göteborg
Önsta kyrka	Önsta	Västerås	1983	2007	2007	Annan	Ja	Ersatt av ny kyrkobyggnad, Önsta Gryta kyrka
Fannakyrkan	Enköping	Uppsala	1960	2008	2008	Annat trossamfund	Ja	Såld till den kristna assyriska församlingen i Enköping
Klockestrands kapell	Nora-Skog	Härnösand	1940	2008	2008	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
Källeryds kapell	Hudene	Skara	1943	2008	2008	Ideell förening, stiftelse	Ja	Gåva till Källeryds fritids- och samhällsförening
Sollidens gamla kapell	Örebro Olaus Petri	Strängnäs	1971	2008		Svenska kyrkan	Ja	Byggnaden ombyggd
Taborsbergskyrkan	Kolmårdens	Linköping	1981	2008	2008	Kommun	Ja	Såld till Norrköpings kommun, ombyggd till förskola
Rudboda kyrka	Lidingö	Stockholm	1972	2009		Svenska kyrkan	Ja	Försäljning planeras
S:t Öljans kapell	Falu Kristine	Västerås	1962	2009	2009	Annat trossamfund	Ja	Sålt till Fristaden
S:ta Anna kyrka	Linde bergslag	Västerås	1972	2009	2011	Svenska kyrkan	Ja	Såld till Sankta Annas Bränneri AB i Stråssa
Årsta kyrksal	Enskede-Årsta	Stockholm	1969	2010		Svenska kyrkan	Ja	Tagen ur bruk till förmån för Årsta kyrka
Hammarkullens kyrka	Angered	Göteborg	1972	2011	2011	Annat trossamfund	Ja	Ny ägare Muslimsk förskola
Brunnsbergs kyrka	Varberg	Göteborg	1974	2011	2011	Annat trossamfund	Ja	Ny ägare S:ta Maria katolska församling
Pater Nosterkyrkan	Göteborgs Masthugg	Göteborg	1973	2011	2011	Kommun	Nej	Ny ägare Göteborgs kommun, används som kommunal förskola
Mosjöns kapell	Grundsunda	Härnösand	1981	2011		Svenska kyrkan	Ja	Försäljning planeras
Näsby kyrka	Nederkalix	Luleå	1973	2011		Svenska kyrkan	Ja	Försäljning eller uthyrning diskuteras
Mikelsgården i Strängnäs	Strängnäs domkyrko-församling med Aspö	Strängnäs	1972	2011		Svenska kyrkan	Ja	Lokalerna används för bland annat ungdomsverksamhet
Sangis kyrka	Nederkalix	Luleå	1959	2011	2011	Ideell förening, stiftelse	Ja	Ny ägare är Sangis kyrkliga förening, men brukas av församlingen.

**KAPELLKREMATORIER SOM OMFATTAS AV TILLSTÅNDSPLIKT I ENLIGHET MED KML 4 KAP 4§ GENOM SÄRSKILT BESLUT AV
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET**

Namn	Församling	Stift	Byggår	Ägare	Beslutsdatum	Ägd av Svenska kyrkan 2000-01-01
Berthåga kapellkrematorium	Heliga Trefaldighet	Uppsala	1964	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Skogsljus kapellkrematorium	Gävle Heliga Trefaldighet	Uppsala	1958	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Heliga Korsets kapellkrematorium	Motala	Linköping	1956	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Lilla Aska kapellkrematorium	Slaka	Linköping	1988	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
S:t Birgittas kapellkrematorium	Skövde	Skara	1961	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Sankt Sigfrids kapellkrematorium	Borås Gustav Adolf	Skara	1944	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Södertälje kapellkrematorium	Östertälje	Strängnäs	1961	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Ludvika kapellkrematorium	Ludvika	Västerås	1958	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Jönköpings kapellkrematorium	Jönköpings Kristina-Ljungarum	Växjö	1946	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Nässjö skogskapell	Nässjö	Växjö	1960	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Ekens kapell och Bokens kapell	Karlskrona	Lund	1977	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Limhamns kapellkrematorium	Limhamn	Lund	1964	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Malmö östra kyrkogårds kapellkrematorium	Husie och Södra Sallerup	Lund	1949	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Kvastekulla begravningskapell	Partille	Göteborg	1963	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
S:t Olofs kapellkrematorium	Nylösa	Göteborg	1951	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Karlskogas kapellkrematorium	Karlskoga	Karlstad	1945	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Mjösunds begravningskapell	Njurunda	Härnösand	1945	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Östersunds kapellkrematorium	Östersund	Härnösand	1952	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Pilgrimskapellet	Järfälla	Stockholm	1973	Svenska kyrkan	1996-06-14	Ja
Räcksta kapellkrematorium	Hässelby	Stockholm	1964	Stockholms kommun	1996-06-14	Nej
Skogskrematoriet med Trons, Hoppets samt Heliga korsets kapell	Enskede-Årsta	Stockholm	1940	Stockholms kommun	1996-06-14	Nej
S:t Jörgens kapellkrematorium	Varberg	Göteborg	1969	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja

Fördelning och förbrukning av KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2011

KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING, FÖRDELADE MEDEL OCH RAM TILL OCH MED RAMÅR 2012

Stift	Förbrukning ramår 2002–2010 enl. bokslut	Beviljat att utnyttja 2012 av ramår 2010 och tidigare	Ram för 2011, disponibel 2011–2012	Ram för 2012, disponi- bel 2012–2013	Summa utbetalad och disponibel ram	Kvm skyddad kyrka	KAE kr/kvm skyddad kyrka
Uppsala	154 280	6 414	40 900	36 500	238 094	109 309	2 608
Linköping	191 476	1 091	44 900	45 300	282 767	118 554	2 810
Skara	181 407	6 220	38 300	54 400	280 327	111 240	2 956
Strängnäs	123 356	15 543	27 700	56 300	222 899	73 456	3 413
Västerås	161 238	0	27 500	32 900	221 638	87 563	2 792
Växjö	199 117	22 594	32 700	60 800	315 211	137 526	2 526
Lund	155 785	14 839	47 300	41 300	259 224	183 450	1 515
Göteborg	221 941	11 330	64 100	53 700	351 071	142 255	2 749
Karlstad	72 461	7 242	17 400	16 300	113 403	68 609	1 866
Härnösand	82 296	2 146	21 900	9 600	115 942	75 474	1 704
Luleå	46 469	2 089	8 700	14 800	72 058	53 914	1 527
Visby	156 830	2 025	62 200	400	221 455	31 259	8 042
Stockholm	100 855	2 019	19 700	40 300	162 874	60 673	2 875
Centralt	23 947	3 675	8 700	7 565	43 887	0	0
Summa utbetalningar	1 871 459	97 227	462 000	470 165	2 900 851	1 253 282	2 315
Anslag	2 360 000	2 820 000	460 000	460 000	3 280 000	1 253 282	2 617
Ej fördelat av anslag	488 541				379 149		303

Kyrkoantikvarisk ersättning, fördelade medel och ram till och med ramår 2012. Fördelning på stift (tkr) och kvm skyddad kyrka(kronor). Utbetalning mot ram sker under två år, senare utbetalning kan medges. I kolumn "Beviljat att utnyttja 2012 av ramår 2010 och tidigare" framgår ungefärligt belopp som kan komma att få utbetalas 2011 av äldre ramår.

FÖRBRUKNING AV MEDEL 2002–2011

Stift	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2002–2011
Uppsala	220 000	3 384 672	8 849 721	16 728 675	18 069 823	22 259 672	19 207 766	29 618 522	35 941 151	58 347 486	212 627 488
Linköping	26 942	7 495 955	12 056 852	33 109 426	21 473 655	22 155 775	24 138 792	38 260 032	32 759 042	51 712 630	243 189 100
Skara	1 507 875	4 423 648	13 952 605	26 303 974	21 859 463	20 649 528	35 764 497	25 380 572	31 565 236	41 082 561	222 489 959
Strängnäs	171 969	4 359 760	5 367 605	17 667 283	12 533 747	20 252 414	16 007 313	21 149 569	25 846 302	29 940 417	153 296 379
Västerås	0	5 362 650	9 450 000	20 067 000	16 371 862	18 599 138	32 600 000	36 004 000	22 783 000	27 298 000	188 535 650
Växjö	1 741 046	2 950 690	9 913 438	21 425 453	14 428 227	39 585 963	31 398 967	43 876 021	33 797 507	31 504 599	230 621 911
Lund	1 179 984	8 325 955	11 979 913	38 265 569	22 557 626	21 162 408	15 751 359	15 221 527	21 340 822	33 722 621	189 507 784
Göteborg	1 500 000	5 630 286	9 465 188	23 808 167	28 910 448	41 022 763	36 999 056	29 832 870	44 772 322	48 872 475	270 813 575
Karlstad	787 500	2 008 759	2 040 000	14 123 011	14 386 100	5 199 000	15 093 000	8 854 965	9 968 300	19 159 768	91 620 403
Härnösand	600 000	4 020 613	7 345 732	11 255 062	11 863 473	10 608 925	11 666 134	16 504 348	8 431 697	20 439 855	102 735 839
Luleå	1 621 000	6 738 000	4 008 128	7 495 163	8 707 641	2 070 800	5 217 111	7 311 000	3 299 996	7 101 671	53 570 510
Visby	2 079 950	7 535 921	11 744 875	17 174 448	22 724 834	24 490 592	23 691 541	19 957 002	27 430 401	47 880 237	204 709 801
Stockholm	2 351 124	5 939 776	3 171 595	21 742 755	18 594 920	5 857 740	9 142 310	10 498 500	23 556 600	9 006 930	109 862 250
Centralt	2 202 378	827 038	2 310 629	1 742 652	1 592 850	2 594 299	4 687 993	5 015 887	2 973 768	5 531 695	29 479 188
Summa utbetalningar	15 989 768	69 003 723	111 656 281	270 908 638	234 074 668	256 509 017	281 365 839	307 484 815	324 466 144	431 600 945	2 303 059 837
Anslag	50 000 000	100 000 000	150 000 000	200 000 000	235 000 000	305 000 000	395 000 000	465 000 000	460 000 000	460 000 000	2 820 000 000
Ack. Summa utbet	15 989 768	84 993 490	196 649 772	467 558 409	701 633 077	958 142 094	1 239 507 933	1 546 992 748	1 871 458 892	2 303 059 837	
Ack. anslag	50 000 000	150 000 000	300 000 000	500 000 000	735 000 000	1 040 000 000	1 435 000 000	1 900 000 000	2 360 000 000	2 820 000 000	
Ack. förbrukning	32,0 %	56,7 %	65,5 %	93,5 %	95,5 %	92,1 %	86,4 %	81,4 %	79,3 %	81,7 %	

Förbrukning av medel 2002–2011 enligt bokslut i tusental kronor.

UTBETALD KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2012 PER ÅTGÄRD

Stift	Inventering, planering, information	Vårdinsatser	Projektering, utredning	Skadeförebyggande insatser	Antikvarisk kontroll	Totalt
Uppsala stift	19,7	126,1	4,5	62,7	0,2	213,2
Linköpings stift	32,6	154,1	2,2	48,9	5,3	243,1
Skara stift	33,8	154,8	2,8	35,2	0,0	226,7
Strängnäs stift	21,2	99,9	4,8	30,8	0,0	156,7
Västerås stift	13,6	136,0	4,4	36,7	0,0	190,7
Växjö stift	50,7	150,9	9,8	22,4	0,0	233,8
Lunds stift	40,9	126,9	2,3	19,6	0,0	189,7
Göteborgs stift	36,8	218,2	3,6	16,9	0,1	275,6
Karlstads stift	12,5	56,6	0,1	22,9	0,0	92,0
Härnösands stift	15,7	79,5	0,6	7,8	0,0	103,6
Luleå stift	12,2	40,3	0,6	1,5	0,0	54,7
Visby stift	16,5	173,3	1,3	16,4	0,0	207,4
Stockholms stift	16,4	91,6	0,9	4,2	0,2	113,3
Totalt	322,6	1 608,2	38,0	326,0	5,7	2 300,5
Andel KAE	75 %	46 %	60 %	54 %	73 %	50 %

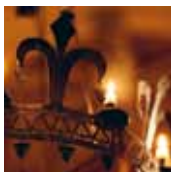
Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002–2012. Fördelningen på åtgärd i miljoner kronor. Utbetalning till 1 april 2012. Nedersta raden anger ersättningens genomsnittliga kostnadstäckning i procent.

UTBETALD KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2012 PER OBJEKTSTYP

Stift	Övergripande planering eller flera objekt	Begravningsplats	Kyrkliga inventarier	Kyrkobyggnad	Kyrkotomt	Totalt
Uppsala stift	19,7	11,6	4,2	177,5	0,2	213,2
Linköpings stift	10,7	19,1	25,8	173,0	14,5	243,1
Skara stift	1,2	14,9	15,7	193,3	1,7	226,7
Strängnäs stift	2,7	15,4	10,5	125,3	2,8	156,7
Västerås stift	11,1	12,4	13,1	148,2	5,8	190,7
Växjö stift	21,3	11,7	30,9	169,8	0,2	233,8
Lunds stift	0,9	2,6	3,2	182,5	0,4	189,7
Göteborgs stift	19,0	14,7	21,2	218,2	2,5	275,6
Karlstads stift	1,9	4,1	4,4	81,6	0,1	92,0
Härnösands stift	5,4	4,8	3,1	84,0	6,3	103,6
Luleå stift	9,4	6,8	1,8	36,0	0,7	54,7
Visby stift	49,2	29,5	46,3	67,5	15,0	207,4
Stockholms stift	10,7	7,5	6,2	88,5	0,4	113,3
Totalt	163,1	155,1	186,4	1745,3	50,6	2300,5
Andel KAE	80 %	58 %	74 %	46 %	67 %	50 %

Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002–2012. Fördelningen på objektstyp i miljoner kronor. Utbetalning till 20120401. Nedersta raden anger ersättningsens genomsnittliga kostnadstäckning i procent.

BILDGALLERI

Omslag
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

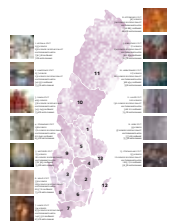
Sid 6
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

Sid 8
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

Sid 11
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

Sid 13
1. Tierps kyrka
FOTOGRAF OKÄND
2. Väderskärs fiskarkapell
FOTO: LENNART ARFWIDSSON.
3. Brandstorps kyrka
FOTO: SVEN ERIK FALK
4. Lids kyrka
FOTO: ANNA GÜTHLEIN
5. Grythyttans kyrka
FOTOGRAF OKÄND
6. Resmo kyrka
FOTO: TORBJÖRN SJÖGREN
7. Viby Gustav Adolf kyrka
FOTO: HEIKKI RANTA
8. Råda kyrka
FOTO: TOMAS BRANDT,
BOHUSLÄNS MUSEUM
9. Sundals-Ryrs gamla kyrka
FOTOGRAF MARIA LINDER
10. Norderö kyrka
FOTO: TORBJÖRN SVAAN
11. Övertorneå kyrka
FOTO: HAMPUS BENCKERT,
PITEÅ MUSEUM
12. Mästerby kyrka
FOTO: REBECKA SVENSSON
13. Uppenbarelskyrkan i
Saltsjöbaden
FOTO: LEIFH STENHOLM

Sid 14
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

Sid 20
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

Sid 23
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

Sid 24
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

Sid 28
Storkyrkan
FOTO: MAGNUS ARONSON/IKON

Sid 33
Tensta kyrka
FOTO: ALEX & MARTIN/IKON

PRODUKTIONSFAKTA

TEXT: Kyrkokansliet

PRODUKTION OCH TRYCK: Ineko AB

Produkten finns som pdf på svenskakyrkan.se

Har du frågor kring produkten?

Kontakta Svenska kyrkans informationsservice.

E-POST: info@svenskakyrkan.se

TEL 018-16 96 00

ARTIKELNR: SK12101

